

Nr 49

Utlåtande i anledning av framställning från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor angående utnyttjande av ADB i riksdagsarbetet.

Med skrivelse den 15 april 1970 har *styrelsen för riksdagens förvaltningskontor* till riksdagen överlämnat en rapport som en av styrelsen tillsatt arbetsgrupp avgivit rörande en förstudie av möjligheterna att utnyttja automatisk databehandling (ADB) i riksdagsarbetet.

Skrivelsen jämte den därtill som bilaga hörande rapporten har med särskild paginering fogats till detta utlåtande. En sammanfattning av arbetsgruppens förslag finns på s. 24 f. i rapporten.

Styrelsen hemställer i skrivelsen att riksdagen skall »uppdra åt styrelsen att fullfölja förstudien beträffande möjligheten att utnyttja ADB i riksdagsarbetet, såvitt avser den del som nu slutförts, med försöksverksamhet i syfte att skapa underlag för ställningstagande till ADB-tillämpningar».

Utskottet

Utskottet finner det önskvärt att den förstudie av möjligheterna att utnyttja ADB i riksdagsarbetet, vars resultat nu redovisats, kan fullföljas med försöksverksamhet på sätt styrelsen för riksdagens förvaltningskontor föreslagit. Utskottet noterar att huvudparten av de medel som erfordras för ändamålet beräknas komma att ställas till förfogande av Kungl. Maj:t och att förvaltningskontorets egna kostnader, avseende kommittéarvoden, utgifter för resor m. m., förutsätts liksom tidigare få bestridas med medel från de anslag som förvaltningskontoret disponerar för dylika ändamål. Mot sålunda föreslaget anslagsutnyttjande har utskottet ingenting att erinra.

Åberopande vad här anförts hemställer utskottet

att riksdagen bifaller förevarande framställning från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor.

Stockholm den 20 maj 1970

På bankoutskottets vägnar:

C. G. REGNÉLL

Närvarande:

från f ö r s t a kammaren: herrar Ståhle (s), Åke Larsson (s), Stefanson (fp), Palm (s), Åkerlund (m), Lundin (s) och Brundin (m)*;

från a n d r a kammaren: herrar Regnéll (m), Hagnell (s)*, Bengtsson i Landskrona (s), Nordberg (s) och Stridsman (cp).

* Ej närvarande vid justeringen.

Till Riksdagen

Utnyttjande av ADB i riksdagsarbetet

I framställning till 1969 års riksdag hemställde styrelsen för riksdagens förvaltningskontor att riksdagen måtte uppdra åt styrelsen att i huvudsaklig överensstämmelse med i framställningen närmare angivna riktlinjer genomföra en förstudie beträffande möjligheten att utnyttja automatisk databehandling (ADB) i riksdagsarbetet. På hemställan av bankoutskottet (1969: 37) beslöt riksdagen bifalla framställningen.

För uppdragets fullgörande har styrelsen tillsatt en arbetsgrupp, bestående av representanter för förvaltningskontoret samt kammar- och utskottskanslierna med biträde av experter från statskontoret. Styrelsen får härmed överlämna en av arbetsgruppen avgiven rapport (*Bilaga*) och i anslutning härtill anföra följande.

Uppgiften för förstudien har angivits vara att undersöka möjligheterna att för riksdagens behov använda ADB dels vid lagring och återvinning av information, dels ock i andra hand vid utvärdering av handlingsalternativ. I rapporten har endast den förra delen av uppdraget tagits upp till närmare behandling. Redovisningen härav har vidare i huvudsak begränsats till riksdagens eget material, då förutsättningar hittills saknats för slutförande av undersökningen om riksdagens möjligheter att — i automatiserad eller på annat sätt institutionaliserad form — få tillgång till extern information. I angivet avseende har utredningsarbetet nu framförts så långt som lämpligen kan göras inom ramen för en förstudie.

Arbetsgruppens rapport visar att tekniska förutsättningar föreligger för en förbättrad informationsbehandling av riksdagens eget material med hjälp av ADB-teknik. Metoderna har illustrerats i en skiss till systemlösning som bygger på en ADB-mässig framställning av riksdagstrycket. Därtill har fogats vissa kostnadsberäkningar och ett utkast till tidsplan. Mot denna bakgrund föreslår arbetsgruppen att utredningsarbetet, såvitt avser hithörande frågor, får fortsättas i form av försöksverksamhet i syfte att skapa tillräckligt underlag för ett ställningstagande till ADB-tillämpningar på detta område.

Styrelsen har för sin del funnit det angeläget att utredningsarbetet på ifrågavarande område, som har motsvarighet i pågående verksamhet inom

II

Kungl. Maj:ts kansli, får fortsätta i utvidgad form på sätt arbetsgruppen föreslagit. Under hand har inhämtats att statskontoret är villigt att biträda i den tillämnade försöksverksamheten och att medel härför, för budgetåret 1970/71 beräknade till 200 000 kronor, torde komma att av Kungl. Maj:t ställas till förfogande efter framställning av styrelsen. Förvaltningskontorets egna kostnader, som avser kommittéarvoden, utgifter för resor m. m., torde liksom tidigare få bestridas av för dylika ändamål tillgängliga förslagsanslag.

Under åberopande av vad i det föregående anförts hemställer styrelsen för riksdagens förvaltningskontor att riksdagen måtte

uppdra åt styrelsen att fullfölja förstudien beträffande möjligheten att utnyttja ADB i riksdagsarbetet, såvitt avser den del som nu slutförts, med försöksverksamhet i syfte att skapa tillräckligt underlag för ställningstagande till ADB-tillämpningar.

I handläggningen av detta ärende har deltagit, förutom undertecknad ordförande, vice ordföranden Thorsten Larsson, herrar Wörnberg, Augustsson och Tistad, fru Kristensson samt herr Martinsson.

RIKSDAGENS FÖRVALTNINGSKONTOR

På styrelsens vägnar:

SIGURD LINDHOLM

/ Magnus Huss

Till Styrelsen för riksdagens förvaltningskontor

Styrelsen för riksdagens förvaltningskontor tillsatte 7.8.1969 en arbetsgrupp för en förstudie av möjligheterna att utnyttja automatisk databehandling (ADB) i riksdagsarbetet. Efter framställning av förvaltningskontoret hade Kungl. Maj:t 18.7.1969 givit statskontoret i uppdrag att medverka vid en sådan förstudie och medgivit att 110 000 kr. av förslagsanslaget Viss försöksverksamhet inom statsförvaltningen m. m. fick användas för ändamålet.

Till ledamöter i arbetsgruppen utsågs direktören Sture Lannefjord, ordförande, byråchefen Tryggve Byström, byrådirektören Göran Söderlund, förste byråsekreteraren Lena Axelsson-Westlund, tillika sekreterare, samt experter från statskontoret. Sedan direktör Lannefjord avlidit beslöt styrelsen 2.10.1969 att i dennes ställe utse byråchefen Tryggve Byström till ordförande samt 10.10.1969 att till nya ledamöter utse biträdande juristen vid andra kammarens kansli, kronofogden Bertil Björnsson, sekreteraren i andra lagutskottet Leif Ekberg och avdelningssekreteraren i statsutskottet Göran Hagbergh.

Statskontoret har medverkat i utredningen genom organisationsdirektören Thomas Osvald, som inom statskontoret varit ledare för detta projekt, civilekonomen Carl Gissdal som expert på heltid och förste byråsekreteraren Hans Åkesson som expert på deltid under viss del av hösten 1969.

Arbetsgruppen har antagit namnet *utredningen om ADB i riksdagsarbetet*.

I utredningsarbetet har ingått viss utbildning av arbetsgruppens ledamöter. Under hösten 1969 har två ledamöter genom statskontorets förmedling beretts tillfälle att delta i förprogrammeringskurs och grundkurs i programmeringsspråket COBOL. Inom utredningen har vidare ett flertal föredragningar av statskontorets representanter skett rörande ADB-tekniken och dess tillämpningsmöjligheter särskilt vad gäller informationsåtervinning. Utredningens ledamöter har även gjort studiebesök för att närmare ta del av nyare metoder på fotosättnings- och offsettryckningsområdet samt besök på Karolinska sjukhusets datacentral.

Under tiden augusti 1969 till april 1970 har 13 sammanträden hållits. De flesta av dessa har bevistats av byrådirektören vid statskontoret Irma Gard-

mo som kontaktman från den etapp inom rättsväsendets informationssystem, som avser ADB av lagtext m. m.

I utredningsarbetet har kontakt hållits med representanter för riksdagsgrupperna bl. a. i form av ett gemensamt sammanträde i februari mellan dessa och utredningens ledamöter.

Utredningen får härmed överlämna en rapport om den företagna förstudien. Den har väsentligen ägnats åt den del av utredningsuppdraget, som avser databehandling av riksdagens eget material. Övriga delar av uppdraget, som avser riksdagens behov av extern information samt möjligheterna att använda ADB för utvärdering av handlingsalternativ, har endast formellt redovisats. Utredningen fortsätter tills vidare sitt arbete med dessa uppgifter.

Stockholm 6.4.1970

Tryggve Byström

Bertil Björnsson

Leif Ekberg

Göran Hagbergh

Göran Söderlund

/ Lena Axelsson-Westlund

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid.
1	Inledning 4
1.1	Tidigare utredning och tillkomst av nuvarande utredningsuppdrag.. 4
1.2	Utredningsuppdraget 5
2	Angränsande aktuella utredningar 7
2.1	Grundlagberedningen 7
2.2	1969 års organisationsutredning 8
2.3	Utredningen för översyn av riksdagstrycket 8
2.4	Etappen ADB av lagtext m. m. inom rättsväsendets informations-system 8
2.5	Utredningen om författningspublicering 9
3	ADB-projekt m. m. vid några andra länders parlament 9
3.1	USA 9
3.2	Förbundsrepubliken Tyskland 10
3.3	Canada 10
3.4	Norge 11
4	Informationsbehandling av riksdagens eget material 11
4.1	Nuvarande informationsbehandling av riksdagens eget material 11
4.2	En samlad informationsbehandling av riksdagens eget material 13
4.3	Ett automatiserat informationssystem för riksdagen 13
4.4	Skiss till systemlösning för automatiserad informationsbehandling i riksdagen 15
4.5	Kostnader för automatiserad informationsbehandling i riksdagen .. 17
4.5.1	Kostnader för sättning och tryckning av riksdagshandlingar och register 17
4.5.2	Kostnader för informationsåtervinning ur riksdagens eget material 19
4.6	Skiss till tidsplanering 21
4.7	Informationsbehandling med ADB utan samband med framställningen av riksdagstrycket 22
5	Riksdagens tillgång till information tillkommen utanför riksdagen .. 22
5.1	Information från databanker utanför riksdagen 22
5.2	Övrigt 23
6	Användning av ADB för utvärdering av handlingsalternativ 24
7	Utredningens förslag 24
 <i>Bilagor</i>	
Bilaga 1	Förteckning över tryckta och otryckta register till riksdagstrycket.. 26
Bilaga 2	Enkät rörande registren till riksdagstrycket 30
Bilaga 3	Skiss över ett informationssystem för riksdagen 34
Bilaga 4	Exempel på radskrivarutskrift av riksdagsmaterial 39
Bilaga 5	Riksdagsmaterialet i bilaga 4 i tryckt skick 47
Bilaga 6	Skiss över preliminär aktivitetsplan för ett informationssystem för riksdagen 51

I Inledning

1.1 Tidigare utredning och tillkomst av nuvarande uppdrag

Vid såväl 1964 som 1966 års riksdagar väcktes motioner (1964: I: 23 och II: 26 samt 1966: I: 216 och II: 286) angående utnyttjande av automatisk databehandling (ADB) i riksdagsarbetet. Medan 1964 års motioner avslogs med motiveringen att frågan var för tidigt väckt, beslöt riksdagen i anledning av det två år senare förnyade motionsyrkandet att uppdra åt riksdagens förvaltningskontor att föranstalta om en begränsad utredning i enlighet med vad bankoutskottet anfört i ärendet (1966: 52). Utskottet hade anslutit sig till ett av statskontoret i remissyttrande över motionerna framfört förslag att genom utredning klarlägga hur riksdagen lämpligen borde bevaka utvecklingen, hur kontakterna med tänkbara informationslämnare borde utformas och vilka resurser som erfordrades för att riksdagen skulle kunna göra beställningar hos dessa.

Inom förvaltningskontoret tillsattes en arbetsgrupp, som verkade under samråd med dels statskontoret och statistiska centralbyrån, dels en särskilt organiserad kontaktgrupp med representanter för riksdagsgrupperna samt kammar- och utskottskanslierna. Arbetsgruppens verksamhet inriktades på kartläggning av behov och tillgång på ADB-tjänster samt på bevakning av utvecklingen på ADB-området med hänsyn till riksdagens intresse.

I början av 1968 konstaterades att konkreta åtgärder nu vore lämpliga för att åskådliggöra datateknikens möjligheter och begränsningar för riksdagen och samtidigt tillföra utredningsarbetet vidgat erfarenhetsunderlag. Förvaltningskontorets styrelse hemställde (skr. 10.5.1968) hos Kungl. Maj:t om statskontorets medverkan vid en demonstration i detta syfte. Kungl. Maj:t biföll 28.5.1968 denna hemställan och medgav att statskontoret för ändamålet fick disponera högst 150 000 kr. av förslagsanslaget Viss försöksverksamhet inom statsförvaltningen m. m.

Demonstrationen genomfördes i Riksdagshuset 27 och 29.11 samt 3—6.12.1968. Den hade förberetts inom förvaltningskontoret och statskontoret under tre till fyra månader, då en »databank» byggts upp omfattande 1966 och 1967 års fristående motioner med information om utskotts- och kammarbehandling och i förekommande fall Kungl. Maj:ts åtgärder. Ur detta material lagrat på s. k. skivminnen kunde information sökas och kombineras med hjälp av den av statskontoret administrerade datorn vid Karolinska sjukhuset och presenteras på över telenätet anslutna terminaler placerade i Riksdagshuset.

Demonstrationens resultat svarade i huvudsak mot ställda förväntningar

och kunde ur teknisk synpunkt betecknas som positivt. Det intresse som besökarna visade gällde både den använda teknikens vidare utvecklingsmöjligheter och de ekonomiska aspekterna på datateknikens användning för informationsåtervinning.

Styrelsen för förvaltningskontoret fann det lämpligt att de positiva resultaten av demonstrationen och erfarenheterna av den begränsade ADB-utredningen följdes upp av en mera ingående förstudie av möjligheterna att använda ADB i riksdagsarbetet och riktade en framställning 24.4.1969 till riksdagen om ett sådant uppdrag. På hemställan av bankoutskottet (1969:37) biföll riksdagen i slutet av maj 1969 förvaltningskontorets förslag, och arbetet påbörjades i enlighet härmed i augusti 1969.

1.2 Utredningsuppdraget

I förvaltningskontorets skrivelse 24.4.1969 till riksdagen som bifogades bankoutskottets utlåtande 1969:37 uppdrogs följande riktlinjer för förstudien.

I de motioner, som närmast föregick riksdagens uppdrag åt förvaltningskontoret att utreda frågan om utnyttjande av ADB-tekniken i riksdagsarbetet, pekade motionärerna på två möjliga användningssätt. Den ena möjligheten syftade till maskinell lagring av information vilken sedan vid behov snabbt skulle kunna hämtas fram. Den andra var att med hjälp av bl. a. ADB kunna utvärdera olika handlingsalternativ.

När det gäller förslaget att för riksdagens behov *maskinellt lagra information* ligger främsta svårigheterna knappast på den tekniska och systemmässiga sidan men problem av annan art gör sig gällande. Karakteristiskt för det behov av information riksdagens ledamöter har torde vara att det spänner över praktiskt taget alla områden, medan informationsbehovets intensitet inom åtskilliga områden är relativt begränsad. För att i någon större utsträckning kunna tillgodose detta informationsbehov med hjälp av en databank skulle erfordras en mycket stor upplagring av data, eftersom det inte kan förutses vilka uppgifter som kan komma att efterfrågas. Relationen mellan frågefrekvensen — även under antagande att denna skulle komma att öka avsevärt om riksdagens ledamöter och organ fick tillgång till en databank — och den mängd data som skulle behöva lagras maskinellt torde bli sådan att det av bl. a. kostnadsskäl knappast är rimligt att räkna med att riksdagen — i varje fall inte enbart för eget bruk — skall bygga upp en databank. Härtill kommer att en stor del av den sökta informationen refererar till tidpunkter som ligger mycket nära i tiden, vilket medför att en maskinell upplagring av data, för att vara av värde, måste ske kontinuerligt och utan praktiskt taget något dröjsmål.

Inom bl. a. statistiska centralbyrån och statskontoret pågår arbete i syfte att samordna de databanker, som byggs upp eller planeras inom statsförvaltningen. Genom kontaktmän från nämnda myndigheter hålls förvaltningskontoret underrättat om detta arbetes fortgång. Styrelsen anser, i likhet med statskontoret, att sådan inom riksdagen tillkommen information som kan förväntas bli efterfrågad, t. ex. propositioner, motioner, enkla

frågor, interpellationer etc., bör databehandlas och komplettera den information som samlas i den övriga statsförvaltningens databanker. Fördelarna med en sådan uppdatering skulle bli två — dels skulle informationsbehovet rörande riksdagstrycket snabbt kunna tillgodoses, dels skulle det manuella utarbetandet av registren över riksdagstrycket bortfalla och dessa i stället kunna framställas på maskinell väg. En förutsättning härför är dock att större enhetlighet åstadkoms i fråga om grunddokumentens utformning.

Statskontoret har också pekat på ett projekt, som bedrivs inom justitiedepartementet i samband med uppbyggnaden av rättsväsendets informationssystem. Avsikten är att genom maskinell registrering av den s.k. lagstiftningscirkeln, från reformförslag via utredningsarbete och riksdagsbehandling till lag, åstadkomma en samordning i syfte att bl. a. reducera dubbelarbete. Det förefaller styrelsen ligga nära till hands att en maskinell registrering av riksdagstrycket samordnas med detta projekt.

I detta sammanhang vill styrelsen erinra om att frågan om riksdagens informationsbehov togs upp i motioner vid 1968 års riksdag. I motionerna I: 96 och II: 137 hemställdes om en prövning av frågan hur riksdagen skall kunna tillförsäkra sig den sakkunskap, främst i tekniska och andra vetenskapliga spörsmål, som erfordras som underlag för dess beslut. I sitt av riksdagen godkända utlåtande (38/1968) över motionerna hemställde konstitutionsutskottet att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla att ifrågavarande motioner skulle överlämnas till grundlagberedningen för övervägande.

Styrelsen finner i likhet med statskontoret det angeläget att erfarenheterna av 1968 års demonstration tillvaratas och bearbetas samt att den hittills genomförda begränsade utredningen om utnyttjande av ADB i riksdagsarbetet avlöses av en mera djupgående förstudie med sikte på att bl. a. utreda formerna för bedömning av relevansområden av intresse för riksdagen och för initiering och samordning av expertutlåtanden i ett ärende samt att inventera, definiera och avgränsa de fackområden, där expertutlåtanden kan behövas. Detta arbete bör bedrivas i samråd med grundlagberedningen.

Beträffande möjligheten att använda ADB *vid utvärdering av olika handlingsalternativ* har statskontoret tidigare — i utlåtanden över motioner 1964 och 1966 samt i PM 18.4.1968 till förvaltningskontoret ang. utnyttjande av ADB i riksdagsarbetet — framhållit att det krävs ett mycket omfattande arbete innan önskemålen härvidlag kan tillgodoses. I sin skrivelse av 9.4.1969 (se bil.) anför statskontoret — under hänvisning till den försöksverksamhet på området som sedan flera år pågår i USA — att tiden nu torde vara mogen för ett närmare studium av vilka möjligheter som här erbjuds och hur riksdagen skall kunna utnyttja dessa.

Styrelsen anser att detta projekt bör tas med i den föreslagna förstudien, även om denna enligt styrelsens mening företrädesvis bör behandla tidigare nämnda tänkbara användningar av ADB.

Sammanfattningsvis vill styrelsen framhålla att styrelsen finner det erforderligt och lämpligt att de positiva erfarenheterna och resultaten av styrelsens begränsade ADB-utredning nu följs upp genom att en förstudie om möjligheten att använda ADB i riksdagsarbetet genomförs i huvudsaklig överensstämmelse med vad statskontoret i sitt remissuttalande föreslagit. Resultatet av förstudien bör kunna redovisas för riksdagen under 1970 års vårsession.

De redovisade direktiven har uppfattats såsom innebärande följande huvuduppgifter för utredningen:

A. Lagring och återvinning av information.

a. Information tillkommen inom riksdagen.

Uppgiften innebär undersökning av de problem som är förknippade med databehandling av riksdagens eget informationsmaterial, dvs. riksdagstryck och registreringen av händelsemoment i riksdagsarbetet. Det synes därvid ha förutsatts att framlagda lösningsförslag kan kombineras med automatisk sättning och tryckning av riksdagshandlingarna. En del av riksdagsmaterialet produceras inom statsdepartementen (propositioner samt svar på interpellationer och enkla frågor). Bl. a. av detta skäl bör samordning eftersträvas med utredningen om rättsväsendets informationssystem i dess etapp ADB av lagtext, som avser hela den s. k. lagstiftningscirkeln.

b. Information tillkommen utanför riksdagen.

I uppdraget ingår även att bevaka riksdagens möjligheter att få tillgång till informationen i de databanker som planeras eller är under uppbyggnad på olika håll inom statsförvaltningen.

I samband härmed har som uppgift för förstudien ytterligare uppställts att »utreda formerna för bedömning av relevansområden av intresse för riksdagen och för initiering och samordning av expertutlåtanden i ett ärende samt att inventera, definiera och avgränsa de fackområden, där expertutlåtanden kan behövas». Detta uppdrag, som inte nödvändigtvis innebär tillämpning av ADB-teknik, bör bedrivas i samråd med grundlagberedningen. Det torde i huvudsak avse frågan om hur riksdagen skall kunna tillförsäkra sig den sakkunskap, främst i tekniska och andra vetenskapliga spörsmål, som erfordras som underlag för dess beslut.

B. Utvärdering av handlingsalternativ

Utredningsuppdraget omfattar slutligen ett studium av möjligheterna att använda ADB för att med hjälp av modeller beräkna eller bedöma det förväntade utfallet t. ex. av vissa ekonomiska åtaganden (konsekvenskartläggning). Denna uppgift skall dock enligt direktiven komma i andra hand.

2 Angränsande aktuella utredningar

Under arbetet inom utredningen om ADB i riksdagsarbetet har kontakt etablerats med andra utredningar eller arbetsgrupper inom och utom riksdagen, vilkas uppgifter delvis sammanfaller med eller tangerar ADB-utredningens.

2.1 Grundlagberedningen

Under höstsessionen 1968 gav riksdagen i anledning av motioner och på

konstitutionsutskottets hemställan (1968:38) grundlagberedningen i uppdrag att överväga hur riksdagen skall kunna tillförsäkras den sakkunskap, främst i tekniska och andra vetenskapliga spörsmål, som erfordras som underlag för dess beslut. Frågan ansågs böra prövas under den pågående allmänna översynen av riksdagens arbetsformer. Utredningen om ADB i riksdagsarbetet har enligt de riktlinjer för arbetet som riksdagen fastställt bl. a. i uppdrag att samråda med grundlagberedningen i denna fråga (se avsnitt 1.2). Kontakterna har hittills förmedlats av ordföranden i ADB-utredningen och grundlagberedningens sekretariat.

2.2 1969 års organisationsutredning

I samband med riksdagsbeslutet i maj 1968 om en partiell författningsreform tillsatte talmanskonferensen en särskild utredning om riksdagens personal- och förvaltningsorganisation (1969 års organisationsutredning). Denna beslöt 25.7.1968 ge direktören för förvaltningskontoret i uppdrag att hålla överläggningar med kammar- och utskottssekreterare samt vissa andra tjänstemän rörande kanslirutinerna i riksdagen (varmed avsågs frågor som i allmänhet handläggs av kammar- och utskottssekreterare). Vidare tillsattes en arbetsgrupp för översyn av kontorsrutinerna. Kontakt med dessa båda grupper har upprätthållits genom ordföranden resp. sekreteraren i ADB-utredningen.

2.3 Utredningen för översyn av riksdagstrycket

Styrelsen för förvaltningskontoret tillsatte 10.10.1969 en utredning för teknisk översyn av riksdagstrycket, främst avseende framställningssätt, systematik, lay-out, prenumeration, försäljning och distribution. Utredningsarbetet skall vara avslutat i god tid före 1.1.1971. För att underlätta samarbetet med utredningen om ADB i riksdagsarbetet utsågs sekreteraren i denna till ledamot även av utredningen om riksdagstrycket.

2.4 Etappen ADB av lagtext m. m. inom rättsväsendets informationssystem

Inom rättsväsendets informationssystem i dess etapp ADB av lagtext pågår sedan mer än ett år tillbaka försöksverksamhet med informationsbehandling med hjälp av ADB på material ur den s. k. lagstiftningscirkeln, dvs. lagtext, information om kommittéarbete och riksdagsbeslut samt viss rättspraxis. De första försöken beräknas vara avslutade och kunna utvärderas under sommaren eller hösten 1970. Kontakt med detta arbete har från utredningen om ADB i riksdagsarbetet hållits kontinuerligt genom ordförandena i resp. arbetsgrupp. Därutöver har kontakt även upprätthållits genom att representanter för de båda grupperna deltagit i varandras sammanträden.

2.5 Utredningen om författningspublicering

Frågan om publicering av författningar utreds av en sakkunnig tillkallad enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande 25.5.1967. Den sakkunnige biträds av två experter och en sekreterare. Kontakt har etablerats mellan sekreteraren och ADB-utredningens experter. På initiativ av sekreteraren i utredningen om författningspublicering pågår inom statsrådsberedningen ett arbete på att använda ADB vid utarbetande av registren till Svensk författningssamling.

3 ADB-projekt m. m. vid några andra länders parlament

Frågor rörande folkrepresentationens informationsbehov och metoder att tillgodose detta, särskilt den nyare datateknikens användning för ändamålet, är mer eller mindre aktuella i åtskilliga andra länder. Vid kontakter med några av Västeuropas och Nordamerikas parlament har dock kunnat konstateras att utvecklingen ännu inte hunnit så långt att något land kan sägas leda den. I allmänhet pågår endast utredningsarbete och viss försöksverksamhet.

3.1 USA

Under en resa i USA 26.8—13.9.1969 besökte organisationsdirektören Thomas Osvald delstatsparlamenten i Madison, Wisconsin och Harrisburg, Pennsylvania samt kongressen i Washington. Vid de besökta delstatsparlamenten, och enligt uppgift även vid ett flertal andra, har datasystem övervägts och prövats för användning vid framställning av parlamentstrycket. I Pennsylvania finns även en försöksverksamhet med ett system, där data från dokumenten och data om parlamentsarbetet lagras datamaskinellt och kan återvinnas vid ett 20-tal bildskärmsterminaler. I flera delstater pågår dessutom försöksverksamhet utom parlamenten med att bygga upp databanker för informationssökning rörande lagtext. Därvid används dels fulltextsökningssystem, dels enklare system baserade på kodning av lagarna utan att texten tas med. I dessa projekt och försök kommer ett flertal olika typer av system och program till användning. I intet fall har dock system för framställning av material och system för informationsbehandling av samma material ännu tekniskt sammankopplats. Sådan integrering av framställning och informationssökning planeras emellertid, då den anses göra informationssökningen mera ekonomisk än annars är fallet.

Vid kongressen i Washington har datateknik ännu inte kommit till användning för produktion och informationsbehandling av det egna materialet. Man har där i stället koncentrerat sig på att underlätta tillgodoseendet av ledamöternas allmänna informationsbehov, bl.a. genom att vid Legislative Reference Service använda datateknik för litteratursökning o. dyl.

3.2 Förbundsrepubliken Tyskland

Vid förbundsdagen i Bonn finns en arbetsgrupp kallad Studiengruppe für Systemforschung, som arbetar med ett projekt för utveckling av ett integrerat, automatiserat dokumentationssystem för förbundsdagstrycket. Gruppen bildades sommaren 1969 och föregicks av en förundersökning under vintern 1968—69. Den undersöker möjligheterna att automatiskt framställa register och innehållsförteckningar till förbundstrycket och delar därav. Man studerar informationsåtervinning med hjälp av ADB och s. k. deskriptorteknik, vilket innebär urval av och sökning med på förhand bestämda uppslagsord, s. k. tesaurussystem (till skillnad från andra system som innebär fulltextsökning med för varje sökningstillfälle aktuella ord, varvid icke-relevanta, allmänt förekommande ord, såsom och, eller m. m. väljs bort). Studiegruppen studerar även informationsåtervinning från förkodat material som mikrofilmats. Gruppens arbete har ännu inte resulterat i någon rapport till förbundsdagen med förslag till konkreta åtgärder. Arbetet följs dock med stort intresse även från den europeiska gemenskapens kommission i Bryssel, som enligt uppgift överväger att använda det västtyska projektet som modell för ett eget internt informationssystem.

3.3 Canada

Vid parlamentet i Ottawa har ett försök gjorts med att använda datateknik vid framställningen av parlamentstrycket. Enligt uppgift utfördes arbetet av utomstående konsulter utan medverkan av personal inom parlamentet. Efter någon månads försöksverksamhet avslutades projektet, då de använda metoderna innebar besvärande merarbete för parlamentspersonalen. Ett nytt försök skall emellertid göras under år 1970 under medverkan av utomstående rådgivare och parlamentets egen personal. Försöket har ännu inte sammankopplats med någon form av informationsåtervinning med datateknik, men parlamentets rådgivare i ADB-frågor studerar dessa frågor och upprätthåller kontakter med de projekt rörande informationssökning i lagtext som pågår vid några universitet. Även parlamentsbiblioteket har övervägt att ta datatekniken till hjälp, men har tills vidare beslutat att endast avvakta utvecklingen och bevaka området.

3.4 Norge

I Oslo pågår en försöksverksamhet med framställning av främst inställningar från stortingskommittéerna med hjälp av nyare teknik. Man kommer därvid att använda en s. k. Composeranläggning från IBM för samtidig framställning av manus och magnetband, vilka kan korrigeras till dess texten har fått sin slutliga utformning. Banden används därefter vid en delvis automatisk, delvis manuell (bl. a. avstavning) framställning av färdiga trycksidor att använda som underlag för offsetplåtframställning. (Samma system är enligt uppgift sedan en tid i bruk vid parlamentet i Jugoslavien.) Man har i Norge för närvarande inga planer på att söka kombinera denna trycksaksframställning med informationsåtervinning.

4 Informationsbehandling av riksdagens eget material

4.1 Nuvarande informationsbehandling av riksdagens eget material

Med riksdagens eget material avses dels riksdagstrycket i dess helhet, dels registreringen av moment i handläggningen av riksdagsärendena. Det förstnämnda kan kallas för textinformation och det senare processinformation.

För textinformationen finns för närvarande två tryckta, periodiska huvudregister, liggare och sakregister. Liggaren upptar propositioner och motioner i nummerordning med rubriker, motionärer, det eller de utskott till vilka ärendet remitterats, utlåtandenas nummer samt i förekommande fall nummer på riksdagens skrivelser. Till liggaren hör även en slagordsdel som hänvisar till den nummerordnade delen. Även sakregistret bygger på slagordsprincipen, men här redovisas ärendena direkt under de alfabetiskt ordnade slagorden. Sakregistret utgår till skillnad från liggaren från utskottsutlåtandenas klämmor och anger de propositioner, motioner m. m. som ett utlåtande eller en utlåtandepunkt behandlar, utskottets namn, utlåtandets nummer, eventuellt nummer på riksdagens skrivelse samt protokollsnummer. I sakregistret återfinns även interpellationer och enkla frågor nummerordnade under var sin samlingsrubrik. Slagorden kan i både liggaren och sakregistret vara hämtade ur textinformationen eller vara särskilt tillskapade av den redaktör som utarbetar registren. För att underlätta sökandet kompletteras slagorden i de flesta fall med ett eller flera hänvisningsord, som refererar till slagordet. För större eller mindre delar av textinformationen finns ett flertal andra tryckta register, t. ex. motionsförteckning och utskottsregister.

Processinformationen återfinns huvudsakligen i kammar- och utskottskansliernas diaries, där riksdagshandlingarna införs i den ordning de inkommer.

En förteckning över tryckta och otryckta register lämnas i *bilaga 1*.

Nuvarande manuellt framställda register och diarium uppvisar brister i ett eller flera av följande avseenden:

a) Registren är inte tillräckligt aktuella.

Manus till liggare och sakregister utarbetas kontinuerligt under sessionerna. Detta sker dock med viss eftersläpning och de tryckta registren kommer inte ut förrän någon eller några månader efter sessionernas slut.

En enkät bland riksdagsledamöterna och vissa tjänstemän inom riksdagens och riksdagspartiernas kanslier om användningen av de större, tryckta registren visar bl. a. att ett önskemål finns om aktuella register under pågående session. En sammanfattning av enkätens resultat lämnas i *bilaga 2*.

b) Diarium saknar slagordsdel.

De diarium, som förs inom kammar- och utskottskanslierna, är svåra att söka i då de saknar slagordsdel. En sådan är emellertid under övervägande för kammarkansliernas del.

c) Det finns alltför många olika register och diarium.

Vid sökning måste ofta flera register användas samtidigt. Gäller sökning- en inte ett enstaka ärende blir den både svår och tidsödande. Av den utförda enkäten framgår att användarnas intressen är alltför skilda för att något av de nuvarande registren skulle kunna täcka samtliga avnämares behov. Förslag har framförts att ersätta de nuvarande tryckta registren med ett enda kombinerat register.

d) Slagord och hänvisningsord täcker inte alla aspekter hos ett ärende.

e) Terminologin förändras efter hand.

Ett slagordregister som skall spegla en aktuell terminologi förändras efter hand. En sökning över flera år kan därför behöva göras under flera olika slagord. Om terminologin i stället skall behållas intakt så länge som möjligt, blir registren allt svårare att använda för dem som inte är väl förtrogna med dem.

f) Intresseområdenas karaktär skiftar över längre perioder.

Skiftningar i intresseområdenas karaktär efter viss tid påverkar valet av terminologi och försvårar sökning över längre tidsperioder. En aspekt av ett ärende, som inte uppmärksammades vid upprättandet av ett register, kan något år senare vara mycket aktuell.

g) Register med slagord är svåra att hitta i då använd terminologi inte överensstämmer med sökarens.

Ett register som är uppbyggt enligt slagordsprincip kommer alltid att bli mer eller mindre präglad av den som utarbetar det. Svårigheter vid framställningen av register uppstår särskilt vid val av ord under vilka flera ären-

den från en session skall sammanföras och vid försök att bevara kontinuitet i terminologin.

h) Terminologisk samordning mellan registren saknas.

Som framgår av *bilaga 1* framställs ett antal tryckta och otryckta register på olika ställen inom riksdagen. Ett allmänt utnyttjande av något av de »lokala» registren försvåras — förutom av att de otryckta är begränsat tillgängliga — av att ingen terminologisk samordning finns. Ett ärende kan föras under helt olika slagord i de skilda registren. Användningsområdet blir därför ofta begränsat till den eller de personer som dagligen arbetar med registren.

i) Vid framställningen av register och diaries förekommer dubbelarbete.

Då register och diaries av likartat slag framställs på flera ställen inom riksdagen förekommer dubbelarbete i stor utsträckning.

4.2 En samlad informationsbehandling av riksdagens eget material

En radikal förbättring av den splittrade och ur flera synpunkter otillfredsställande informationsbehandlingen av riksdagens eget material skulle enligt utredningens bedömning kunna åstadkommas genom en långtgående samordning samt automatisering. En lösning av detta slag måste även ses i ett större sammanhang, då inte bara riksdagen utan även utomstående avnämare såsom statsdepartementen, statliga myndigheter, pressen, bibliotek, forskare m. fl. skulle dra nytta därav.

Inom statsförvaltningen pågår för närvarande planering och uppbyggnad av åtskilliga ADB-system för informationsbehandling. En på motsvarande sätt samordnad och automatiserad informationsbehandling inom riksdagen kan därför ses som ett led i ett framtida databanksystem, där de olika inressenterna får tillgång till varandras information.

Den mest näraliggande uppgiften för utredningen om ADB i riksdagsarbetet har därför bedömts vara att söka utröna hur riksdagens framtida informationssystem bör vara uppbyggt, vilka kostnader ett reformerat system skulle innebära, hur lång tid ett sådant projekt skulle ta att genomföra samt om och hur ett sådant system eventuellt skulle kunna knytas samman med andra liknande system.

4.3 Ett automatiserat informationssystem för riksdagen

Några av de brister i nuvarande informationsbehandling som nämns under avsnitt 4.1 skulle med säkerhet kunna avhjälpas med en automatiserad informationsbehandling, andra är mera svårbemästrade. Aktualitetskravet är det som lättast skulle kunna tillgodoses, speciellt om rutiner för informationsbehandling kombineras med automatiserade rutiner för framställning

av riksdagstrycket. De begränsningar som ett manuellt framställt slagordssystem innebär kan hävas genom att använda en dator för att hämta slagord direkt ur texten och sammanställa dem till register. Mängden av slagord begränsas med en s. k. bortvalslista, som datorn använder vid urvalet av slagord. Bortvalslistan består av ord som bedöms ointressanta antingen beroende på deras ordklass, såsom konjunktioner, prepositioner m. fl. eller på deras frekvens — ord såsom riksdagen, hemställa etc. förekommer i de flesta texter och är därför olämpliga ur söksynpunkt. Ett maskinellt framställt register kan också kompletteras med manuellt tillförda slagord. Detta kan gälla dokument som präglas av ett personligt språkbruk, t. ex. motioner, interpellationer eller enkla frågor.

De problem som är svårare att bemästra i både manuellt och maskinellt framställda register är individuella och lokala skillnader i terminologi samt de kontinuerliga förändringar som språkbruket genomgår. Det förstnämnda kan försvinna med tiden, medan det andra kan bli svårare ju mera komplext samhället blir. Fördelen vid ett automatiserat system är att datorn snabbare kan söka på många olika uppslagsord och på många olika kombinationer av dessa i ett eller flera register.

Ett automatiserat informationssystem för riksdagen skulle kunna konstrueras så att den textinformation som skall samlas i en databank för maskinell sökning och för framställning av tryckta register även utgör underlag för automatiserad sättning och tryckning av riksdagshandlingarna. Eftersom samma information skulle komma till användning för två syften skulle man genom integreringen få en praktiskt och ekonomiskt bättre lösning.

De söksystem som i första hand skulle komma i fråga är dels av den typ som demonstrerades i riksdagen i november och december 1968, dels av en mera begränsad typ som i princip fungerar som ett diarium med slagordsdelen. I båda sorternas system skall sökning kunna ske vid direkt till datorn anslutna terminaler med skrivmaskin och/eller bildskärm. Sådana terminaler kan vara placerade på olika ställen i riksdagens lokaler och även utanför.

I den första sortens söksystem skall sökning kunna ske med ord och ordkombinationer, vilket innefattar såväl ämnen och ämnesområden som namn på motionärer, partibeteckningar, m. m. Den lagrade informationen, i vilken sådan sökning sker, kan endera vara identisk med hela riksdagstrycket (för s. k. fulltextsökning) eller utvald ur riksdagstrycket på grund av sitt höga informationsvärde, t. ex. rubriker, klämmor och underskrifter. Valet mellan fulltextsökning och sökning i ett utvalt material beror på hur informationsbortfallet i det senare fallet värderas. Det är dock tänkbart att nya typer av s. k. massminnen för datalagring i en nära framtid kommer att göra denna valsituation inaktuell. I den följande redogörelsen förutsätts dock att ett sådant urval måste göras. Detta är att betrakta som en anpass-

ning till nuläget och innebär inte något hinder för en fulltextsökning i framtiden.

Den andra sortens söksystem av mera begränsat slag kan ge möjlighet till två sökningsmetoder. Dels kan information om ett ärende sökas då dess nummer är känt, på samma sätt som i kamrarnas nuvarande diarium, dels kan detta »diarium» förses med en slagordsdel uppbyggd på i rubrikerna markerade ord. Data till detta begränsade informationssystem skulle kunna erhållas genom att rubriker hämtas maskinellt från textinformationen och övriga data registreras via terminaler hos kammarkansli och utskott.

4.4 Skiss till systemlösning för automatiserad informationsbehandling i riksdagen

En schematisk skiss över ett informationssystem för riksdagen lämnas i *bilaga 3*. Skissen är indelad i sju moment betecknade I till VII. I momenten I till III sker huvudsakligen en förberedelse för tryckning av riksdagshandlingarna. I momenten III och IV byggs dataregister för informationsåtervinning upp. Sökning och olika former av informationsåtervinning sker i moment V. I momenten VI och VII slutligen utarbetas och förbereds tryckning av periodiska register till riksdagstrycket.

Moment I. Manus (hand- eller maskinskrivna eller intalade på diktafon) till olika sorters riksdagshandlingar går i detta moment till en skrivcentral (eller flera) inom riksdagshuset. Denna förutsätts vara utrustad med ett tiotal skrivmaskiner med hålremstans, på vilka samtidigt utskrift av grundtexten och hålremstansning görs. Vid denna utskrift skrivs även sådana kodtecken in i texten som markerar typografi m. m. i det kommande trycket. Utskrifterna används som ett första korrektur som kontrolläses mot manus. Rättelse av skrivfel i den första utskriften skrivs ut särskilt, varvid ny hålremsa med den eller de rättade raderna produceras.

Moment II. Innehållet i samtliga hålremсор kan överföras till magnetband vid en datacentral belägen inom eller utanför riksdagens lokaler. Hålremсорna eller magnetbanden används därefter för inmatning av textmaterialet och korrigeringsarna i en dator. Denna rättar grundtexten i enlighet med korrigeringsarna och redigerar textens utseende i tryckt form med avseende på spaltbredd, indragningar, radavstånd m. m. Om texten skall ha jämn högermarginal sker även datamaskinell avstavning. Den sålunda redigerade texten skrivs ut på datorns radskrivare och utgör andra korrektur. Då radskrivaren inte kan producera utskrift med olika stilar och grader (storlekar) måste kodtecken för dessa fortfarande ingå i texten och kursiveringar markeras med understrykningar. Denna andra korrekturutskrift används för korrekturläsning av texten med avseende på både innehåll och typografi. Radskrivaren kan även producera utskrift utan kodtecken. Denna

kan användas för korrekturläsning av endast innehållet och som underlag för framställning av s. k. förslagsupplaga på utskottsutlåtanden. Exempel på hur sådan förslagsupplaga kan tänkas se ut lämnas i *bilaga 4*, som innehåller utskottsutlåtanden utformade i enlighet med den nya lay-out som utredningen för översyn av riksdagstrycket föreslår. Raderna har alltså fått sin slutliga utformning, men kan på grund av radskrivarens konstruktion inte skrivas med rak högermarginal. Högermarginalen kommer dock att vara rak i tryckt skick vilket framgår av *bilaga 5*, som är provtryck utförda med vanlig högtrycksmetod för riksdagstrycksutredningens räkning.

Korrigeringar och tillägg till primärtexten kan göras även efter andra och följande korrektur genom stansning av korrigerade och nya avsnitt på ny hålsremsa, varefter datorn redigerar den vid datacentralen lagrade texten. Därvid framställs tredje och följande korrektur, som liksom det andra skrivs ut på radskrivaren.

Korrigeringar och tillägg kan även göras på en till datorn direkt kopplad terminal med skrivmaskin och/eller bildskärm (s. k. direkt access). Även efter en sådan ändring kan fullständigt korrektur skrivas ut på radskrivaren. Om ändringarna avser ett mindre avsnitt kan detta kontrollutskrivas på terminalens skrivmaskin eller bildskärm och nytt korrektur avvaras.

Ett flertal texter förutsätts kunna behandlas samtidigt på ovan beskrivna sätt. Varje text kan dessutom behandlas i flera omgångar vid olika tillfällen tills en slutlig, godkänd och färdigkorrigerad version föreligger.

Moment III. Vid en särskild datakörning av det färdigredigerade textmaterialet produceras magnetband för körning i fotosättningsmaskin, som tillverkar underlag för framställning av offset-tryckningsplåtar.

Vid samma tillfälle väljer datorn ut vissa delar av textinformationen genom att de särskilt markerats vid den första utskriften i moment I eller genom att maskinen kan identifiera dem på särskilda typografikoder t. ex. för speciella sorters indragningar, radavstånd eller stilsorter. Dessa utvalda delar, som kan vara nummer på riksdagshandlingar, rubriker, klämmor, underskrifter m. m. införs av datorn i särskilda dataregister, som finns upplagda på magnetband eller s. k. direktaccessminnen. Sådana dataregister kan vara avsedda för datamaskinell sökning i och informationsåtervinning ur desamma, för framställning av specialprodukter såsom föredragningslistor och protokollsutdrag eller för framställning av tryckta register till riksdagstrycket. Vidare kan dataregister läggas upp för arkivering av samtliga texter.

Moment IV. Processinformation, dvs. registreringen av händelsemoment i riksdagsarbetet, kan inte läggas upp enbart med information hämtad från textmaterialet i moment III. Processinformationen måste därför byggas upp och aktualiseras (uppdateras) kontinuerligt över en terminal (eller flera) i riksdagen, som hela tiden är direkt kopplad till datorn. Över terminal införs sådana uppgifter som avser datum för bordläggning, remittering och

beslut, uppgifter om till vilka utskott ärenden remitteras, eventuellt uppgifter om till vilka instanser ärenden remitterats från utskott etc. Processinformationen är till stor del identisk med den information som för närvarande registreras manuellt i kammar- och utskottskansliernas diarium.

Moment V. I detta moment sker informationsåtervinning ur de dataregister som läggs upp i moment III och IV utan att någon ytterligare bearbetning av dem sker.

Återvinning av processinformation sker över direktanslutna terminaler, på vilka både frågor och svar skrivs (s. k. sökning on-line). Sökningen kan ske på handlingens nummer samt på vissa ämnesord i rubrikerna.

Fulltextsökning eller textsökning i utvald text görs antingen vid direktanslutna terminaler eller i mindre brådskande ärenden med hjälp av hålkort eller hålremsa (s. k. sökning off-line). Korta svar kan lämnas på terminalen, längre på radskrivare.

Informationsåtervinningen ur dataregistren kan även innebära utskrifter på radskrivare av föredragningslistor, protokollsutdrag m. m.

Moment VI. De i moment II upplagda dataregistren för framställning av periodiska, tryckta register redigeras i moment VI. Vid detta tillfälle kan eventuellt tillägg göras med t. ex. kompletterande uppslagsord. Korrektur skrivs ut på radskrivare och korrigeringar och tillägg utförs på samma sätt som textkorrigeringar i moment II.

Tryckta periodiska register kan framställas flera gånger per session eller en gång per session eller år allt efter önskemål.

Moment VII. På samma sätt som textmaterialet i moment II körs även det redigerade materialet till de tryckta registren i datorn för framställning av magnetband till fotosättningsmaskin. Samtidigt används detta material även till en maskinellt utförd kumulering av dataregister över längre perioder.

4.5 Kostnader för automatiserad informationsbehandling i riksdagen

4.5.1 Kostnader för sättning och tryckning av riksdagshandlingar och register

Systemskissen till informationsbehandling av riksdagens eget material grundas på att huvuddelen av informationen kan erhållas i samband med datamaskinell förberedelse av framställning av riksdagstrycket. Därvid tas endast de delar av framställningen upp som avser databehandling av texten innan den sätts och trycks. För kostnadsberäkningarna måste hänsyn även tas till övriga delar av framställningsproceduren.

Fotosättning går i princip till så att ett magnetband eller en hålremsa innehållande text och typografiska koder matas in i en fotosättningsmaskin.

Denna omvandlar informationen från bandet eller remsan med hjälp av en viss teknik beroende på typ av maskin. Resultatet blir ett s. k. fotografiskt papper eller film med färdigsatta trycksidor. Filmen eller papperet används som underlag vid framställning av plåtar för offsettryckning. De delar av framställningen av riksdagstrycket som redovisas i systemskissens moment I, II och III förutsätts följas av fotosättning på en maskin av den typ som representeras av Linotron 505. Kostnadsuppgifter har kunnat inhämtas från Almqvist & Wiksells boktryckeri, som har en sådan i bruk.

Framställningen av offset-tryckningsplåtar förutsätts kunna ske med s. k. direktkopieringsmaskiner av en ny och ännu ganska oprövad typ. Sådana maskiner kommer att innebära kortare framställningstid och lägre kostnader jämfört med nuvarande plåtframställningsmetoder. Uppgifter om ungefärliga kostnader för sådana maskiner har inhämtats från Allmänna förlaget.

Tryckningen antas ske i s. k. perfectorpessar, som trycker med två plåtar samtidigt på papperets båda sidor. Även här har kostnadsuppgifter kunnat erhållas från Allmänna förlaget.

Den skisserade framställningen av riksdagstrycket i anslutning till informationsbehandling av detsamma skulle således innefatta datamaskinell redigering och typografering, sättning i fotosättningsmaskin, framställning av offset-tryckningsplåtar i direktkopieringsmaskin och tryckning i perfectorpessar med två plåtar samtidigt. I dagens läge finns samtliga dessa led i framställningsprocessen i bruk i Sverige, men den erforderliga tekniska utrustningen finns ännu inte samlad på ett ställe eller samordnad i en produktionsrutin.

Vid beräkningar av kostnaderna för ett dylikt framställningsförfarande har uppgifter om volymer, upplagor, korrektur, förslagsupplagor m. m. under vårsessionen 1969 legat till grund. Då vårsessionens tryck utgör omkring $\frac{3}{4}$ av hela årets tryck, har kostnaderna räknats upp i motsvarande grad för att erhålla jämförbara uppgifter för ett helt år. Till grund för kostnadsberäkningarna ligger även en detaljerad kartläggning av rutinerna vid framställning av manus till riksdagstrycket, korrekturrättning m. m. inom kammarkanslierna, utskotten och förvaltningskontoret. Hänsyn har tagits till att framställningen skall kunna ske inom de tidsmarginaler som nu tillämpas inom kammarkanslierna och utskotten. Kostnadsberäkningarna har granskats av Allmänna förlaget. Vid beräkningen av här redovisade kostnader har Allmänna förlagets synpunkter beaktats.

En ADB-framställning av riksdagstrycket — genomförd för att tillgodose ett automatiserat informationssystem med material — skulle enligt utförda beräkningar inte medföra några merkostnader. Om denna metod kunnat tillämpas på 1969 års riksdagstryck skulle i stället sättnings- och tryckningskostnaderna blivit ca 20 procent lägre än de faktiska kostnaderna för den konventionella sättningen och tryckningen. Den totala kostnaden för

sättning och tryckning var 1969 ca 2,1 mkr, medan en ADB-framställning skulle innebära en kostnad på ca 1,7 mkr, dvs en vinst på ca 0,4 mkr. Utredningen vill betona att kostnadsberäkningar för en dylik framställningsprocess veterligen inte utförts tidigare i Sverige. De redovisade kostnaderna är något osäkra och kan först verifieras efter någon tids försöksverksamhet.

De nuvarande framställningsmetoderna innebär större manuellt arbete, varför det kan bedömas som mycket troligt att ett automatiserat framställningssätt med tiden visar sig alltmer gynnsamt ur kostnadssynpunkt.

Utredningen finner att en övergång till ADB-framställning av riksdagstrycket i princip kan rekommenderas, oavsett om metoden skall ingå som en integrerad del i ett automatiserat informationssystem eller inte. Enligt utredningen bör därför förutsättningarna för en sådan övergång undersökas och i detta syfte försöksverksamhet påbörjas så snart som möjligt. Allmänna förslaget har uttalat att man gärna ställer sina resurser till riksdagens förfogande, »såväl vad gäller metod- och produktutveckling som administrativa göromål i samband med införande och drift av ett ADB-fotosättningsystem».

Vid en övergång till ADB-framställning av riksdagstrycket är ett nära samarbete med statsdepartementen, som producerar propositionerna, nödvändigt vad gäller både utformning av materialet, användning av teknisk utrustning och samordning av eventuell informationsbehandling. Utredningen vill därför understryka det angelägna i att en nära kontakt bör upprätthållas mellan statsdepartementen och riksdagen i dessa frågor.

Inom utredningen för översyn av riksdagstrycket övervägs för närvarande övergång till nyare metoder vid framställning av snabbprotokollen och de slutliga riksdagsprotokollen redan från och med 1.1.1971. Dessa metoder innebär att sättningen av protokollet skall kunna ske inom riksdagen med hjälp av halvautomatisk skrivutrustning med magnetband (s. k. Composeranläggning) och att tryckningen skall göras i offsetpress. Erfarenheterna från en sådan övergång och produktion skulle med all säkerhet komma att vara av stort värde för en vidare utveckling mot mera automatiserade metoder av den typ som skisserats ovan.

4.5.2 Kostnader för informationsåtervinning ur riksdagens eget material

För att få en uppfattning om de kostnader som är förknippade med uppbyggande och användning av ovan skisserade informationssystem måste vissa antaganden göras. Dessa skall avse en ungefärlig storlek på den dator som skall användas, hur kostnaderna för denna skall debiteras på olika användare, hur mycket erforderliga datorprogram kostar, vilka utvecklingskostnader som är förknippade med inköpta och egna program, personalkostnader för drift och underhåll av program, kostnader för terminaler och

datatransmissionsutrustning samt i vilken utsträckning söksystemen kommer att användas. Antagandena och därpå grundade kostnadsberäkningar måste med nödvändighet bli ungefärliga.

En beräkning har gjorts under vissa antaganden för tre etapper (utnyttjandenivåer). Etapp 1 leder till en kostnad för datortid, terminal och transmissionsutrustning, inköp och utveckling av program samt testtid av ca 1,2 mkr/år. Etapp 2 och 3 innebär årliga kostnader av ca 1,8 mkr resp. 2,5 mkr. Programutvecklingskostnader har därvid avskrivits på 10 år.

I etapp 1 förutsätts att man enbart utnyttjar det begränsade söksystemet, i etapp 2 det begränsade söksystemet och ett textsökningssystem under några timmar per dag samt i etapp 3 båda söksystemen fullt ut. Etapperna kommer inte nödvändigtvis att vara väl avgränsade i tiden utan är beroende av hur snabbt erforderliga program kan vara färdigutvecklade. Systemen förutsätts bli introducerade genom försöksverksamhet parallellt med den traditionella framställningen av register och diaries. Samtliga etapper kan komma att införas under ett och samma budgetår, varför nämnda etappkostnader skall ses som exempel på hur mycket en viss grad av informationsåtervinning kostar.

Kostnaden för informationsbehandling enligt etapp 3 skulle således uppgå till ca 2,5 mkr/år. Till denna kommer även kostnader på ca 0,2 mkr för den kontinuerliga systemdriften, dvs. för ADB-personal inom riksdagen för kontroll och förbättring av program. Korrigeringar av denna totalkostnad bör göras med den vinst på ca 0,4 mkr/år som ADB-framställning av riksdagstrycket medför. Dessutom måste korrigering göras för dubbelräkning av datorkostnad på ca 0,2 mkr vid framställning resp. informationsbehandling av riksdagstrycket. Efter dessa korrigeringar skulle merkostnaden för ett integrerat tryckframställnings- och informationssystem bli ca 2,1 mkr/år. Denna summa borde reduceras med kostnader för nuvarande manuell informationsbehandling, innefattande framställning av samtliga tryckta och otryckta register, kostnader för dubbelarbete och långa söktider m. m. Utredningen har dock funnit att det är så gott som omöjligt att uppskatta dessa kostnader.

Bedömningen av totalkostnaden bör göras mot bakgrund av de större perspektiven. Systemet kan tekniskt utformas så att riksdagen genom en anknytning till liknande system inom i första hand kanslihuset får tillgång till information om Kungl. Maj:ts åtgärder i anledning av riksdagsbeslut, om utredningsdirektiv och utredningsplanering, kommittébetänkanden, lagrådsremisser, författningsändringar m. m. Ett sådant system inom kanslihuset utreds, som redan tidigare nämnts, för närvarande inom den etapp inom rättsväsendets informationssystem som avser ADB av lagtext m. m. Utredningen finner det därför mycket angeläget att de kontakter som tagits mellan utredningarna om ADB i riksdagsarbetet resp. ADB av lagtext m. m. upprätthålls och intensifieras vid ett vidare utredningsarbete.

Ett informationssystem för riksdagen skulle även kunna kompletteras med press- och litteraturbevakning. Aktuella pressklipp, bokrecensioner och -referat, tidskriftsartiklar ev. i sammandrag m. m. kan nämligen behandlas på ungefär samma sätt som riksdagstrycket. Rutiner för lagring och sökning i en databank för textsökning i sådant material skulle även kunna kompletteras med rutiner för »prenumeration» på nytillkommet material. Vid »prenumerationen» anger avnämarna sina intresseområden och en s. k. intresseprofil skapas för var och en. Datorn väljer därefter ut relevanta delar ur nytillkommet material och skriver ut särskilda listor med jämna mellanrum till varje »prenumerant».

Utredningen vill slutligen påpeka att ett informationssystem av den typ som skisserats och med nämnda möjliga kompletteringar inte bara skulle komma riksdagens ledamöter och organ till godo. Det skulle även kunna ställas till förfogande för en större avnämarkrets. Myndigheter, nyhetsmedia, forskare, allmänhet m. fl. skulle kunna få tillgång till informationen genom att terminaler numera kan sättas upp på stora avstånd till relativt låga kostnader.

4.6 Skiss till tidsplanering

Tidsplaneringen av införandet av ett informationssystem för riksdagen är dels beroende av riksdagens beslut om de i förstudien skisserade målsättningarna, dels av hur teknisk utrustning anskaffas.

I kostnadskalkylerna har förutsatts att kostnaderna för datorutrustning kan delas mellan flera användare, i första hand kanske riksdagen och kanslihuset. Planeringen är således även beroende på om man inom utredningen om ADB av lagtext m. m. kommer fram till målsättningar som överensstämmer med riksdagens och att beslut om dessa fattas för statsdepartementen.

Först sedan en samordning av målsättningar och beslut hos berörda parter skett kan beslut om upphandling av teknisk utrustning samt program för datasättning och informationsbehandling ske. Ett sådant beslut kan betraktas som tidpunkt 0, ej tidsmässigt definierad, från vilken den fortsatta verksamheten skisseras.

I *bilaga 6* visas hur olika aktiviteter och delbeslut kan infalla i tiden före och efter tidpunkten 0. Varje moment har tidsuppskattats i månader. På tidsaxeln anges även kumulerad tid, varigenom visas hur många månader efter inledd försöksverksamhet som varje moment kan vara avslutat. Försöksverksamhet har här redovisats som ett enda moment. Det är emellertid möjligt att delbeslut om övergång till produktion kan fattas redan under denna period beroende på de resultat som försöksverksamheten ger. Planerna är med nödvändighet ganska grovt skisserade och kan komma att justeras ganska kraftigt. Detta gäller speciellt programutvecklingen som är

beroende av vilka program som kan inköpas och de programmeringsresurser som ställs till förfogande.

4.7 Informationsbehandling med ADB utan samband med framställningen av riksdagstrycket

Informationsbehandling av riksdagens eget material med hjälp av ADB kan även genomföras utan anknäytning till tryckframställningsproceduren. Då får emellertid informationsbehandlingen ensam bära kostnaderna för stansning samt inläsning och korrigerings av textinformation i dator. Smärre informationsmängder kan läsas in över direktanslutna skrivmaskiner eller bildskärmar (såsom viss processinformation i den schematiska skissen i avsnitt 4.4 ovan). Enligt de erfarenheter som gjorts bl. a. i USA är dessa förfaringssätt kostsamma och man arbetar mot en sammankoppling av tryckframställning och informationsbehandling för att få tillgång till materialet vid ett och samma tillfälle för båda ändamålen.

Mindre informationsmängder kan dock överföras i maskinläsbar form utan alltför stora kostnader för att användas vid framställning av mera begränsade, tryckta register. Inom etappen ADB av lagtext m. m. inom rättsväsendets informationssystem pågår sedan 1969 försöksverksamhet med framställning av s. k. KWOC-register (KWOC = Key Word Out of Context) över nummer och rubriker på vissa delar av Svensk författningssamling. Utarbetandet av sådana register tillgår så att datorn framställer ordlistor över i texten (här rubrikerna) ingående ord. Efter manuellt bortval av alltför vanliga ord gör maskinen en ny bearbetning och skriver ut en förteckning över kvarvarande ord i alfabetisk ordning. För varje ord lämnas uppgift om viss omgivande text och om författningens nummer.

Utredningen anser att frågan om KWOC-registers användbarhet i riksdagen bör beaktas vid fortsatt utredningsarbete. Sådana register kan givetvis även framställas i ett integrerat system av det under 4.1 skisserade slaget.

5 Riksdagens tillgång till information tillkommen utanför riksdagen

5.1 Information från databanker utanför riksdagen

Informationsåtervinning från en databank är antingen av generell natur eller begränsad till i förväg definierade mål. För att belysa denna skillnad kan man anta att Sveriges befolkning är registrerad i en databank och att uppgifter finns för varje individ om födelsetid, utbildning, arbetsförhållanden etc. En generell informationsåtervinning ger då möjligheter att hämta

vilken uppgift som helst som är registrerad i databanken för en enskild individ, eller att undersöka vilka individer som svarar mot en viss kombination av uppgifter t. ex. en viss födelsetid och viss utbildning, eller att få en statistisk uppställning av antalet individer fördelade på olika kombinationer av individualuppgifter. En begränsad informationsåtervinning innebär ett urval ur det teoretiska antalet kombinationer som svarar mot vad innehavaren av en databank tror att avnämare kommer att efterfråga eller framkommit vid en analys av vissa avnämares behov och önskemål. Det begränsade urvalet tar oftast formen av periodiska tryckta eller stencilerade rapporter för externa avnämare och datalistor för interna avnämare. Både generell och begränsad informationsåtervinning kan i princip ske från terminaler, som sätts i förbindelse med önskad databank. Ett system för begränsad informationsåtervinning från externa terminaler är dock realistiskt ur ekonomisk och produktionsteknisk synpunkt, utom i de fall där informationsåtervinningen måste ske på mycket kort tid (= mindre än en timme).

För att informationsåtervinning från valfri databank via terminal skall kunna ske fordras dels att varje databank är organiserad på ett visst sätt i s. k. direkt-access, dels att man har ett effektivt programsystem för återvinningen. För närvarande existerar inga statliga databanker för vilka dessa krav är tillgodosedda. Utvecklingen i Sverige på detta område befinner sig fortfarande i sin början och en sammankoppling av olika statliga databanker kommer troligen inte att bli aktuell förrän om 5 till 10 år. Särskilt gynnsamma förutsättningar för tekniskt samarbete föreligger emellertid mellan ett riksdagsprojekt och motsvarande projekt inom rättsväsendets informationssystem vad avser informationsbehandling inom statsdepartementen. På grund av informationens likartade struktur och nära samband skulle man redan från början kunna skapa gemensamma regler för data-lagring och använda samma typ av återvinningssystem. Detta skulle leda till både direkta ekonomiska vinster och underlättande av senare sammankoppling av dessa databanker.

Vid det fortsatta utredningsarbetet kommer en analys att göras av riksdagens behov av extern information från existerande eller planerade databanker. En sådan undersökning kan dels leda till att datarutiner för begränsad informationsåtervinning kan skapas i samarbete med berörda statliga myndigheter och organ, dels ses som ett dokumenterat avnämarmkrav på förbättrad service och påverka det framtida uppbyggandet av generella informationsåtervinningssystem.

5.2 Övrigt

Frågan om att tillgodose riksdagens behov av information tillkommen utanför riksdagen kan även i vissa avseenden kompletteras genom t. ex. särskilt

organiserade expertpaneler bestående av forskare och andra, vilka står till riksdagens förfogande för rådgivning vid informationssökning, förmedling av kontakter med andra experter m.m. Denna uppgift skall enligt utredningens direktiv (se avsnitt 1.2 ovan) lösas i samråd med grundlagberedningen, som redan tidigare erhållit liknande uppdrag av riksdagen. Enligt vad som inhämtats har beredningen för sin del ännu inte hunnit gå närmare in på frågan. Vissa preliminära undersökningar av hur denna uppgift bör lösas har dock gjorts av utredningen om ADB i riksdagsarbetet. Uppdraget kvarstår i huvudsak att utföra.

6 Användning av ADB för utvärdering av handlingsalternativ

Det mest näraliggande exemplet på denna typ av databehandling är system, som simulerar utfallet av olika finans- och penningpolitiska åtgärder med avseende på vissa nationalekonomiska faktorer. Systemen är uppbyggda på ekonometriska modeller konstruerade av nationalekonomer. Modellerna förutsätter antaganden om storleken på ekonomiska parametrar, hur dessa är relaterade till varandra och det ekonomiska förloppet samt på vilket sätt de förändras. Systemen förses med ingångsvärden på ekonomiska variabler, eventuella förutsebara variabelförändringar och externa impulser samt den strategi (dvs. finans- och penningpolitik) man önskar tillämpa. Det simulerade utfallet kan redovisas per månad, kvartal eller år.

Försök med dylika system pågår i ett flertal länder. ADB-utredningen har på den tid som stått till förfogande inte haft möjlighet att närmare studera detta tillämpningsområde.

7 Utredningens förslag

ADB-utredningen har i den ovan redovisade förstudien främst inriktat sig på frågan om informationsbehandling av riksdagens eget material, dvs. av riksdagstrycket och registreringen av händelsemoment i riksdagsarbetet. Övriga delar av utredningsuppdraget har i detta sammanhang av olika skäl inte kunnat upptagas till närmare behandling.

Utredningen har funnit att en avsevärt effektivare informationsbehandling av riksdagens eget material kan åstadkommas genom en långtgående samordning, särskilt i samband med automatisering, och skisserat hur ett informationssystem med ADB för riksdagen skulle kunna utformas. I avslutning därtill har redovisats vissa kostnadsberäkningar. En grov tidsplan för dess införande efter härom fattat beslut har även gjorts.

Ett framtida informationssystem med ADB för riksdagen bör enligt utredningens bedömning integreras med ADB-framställning av riksdagstrycket, vilket innebär att överförandet av materialet i maskinläsbar form kan utnyttjas samtidigt för två syften. Utredningen har funnit att ADB-framställning av riksdagstrycket skulle under angivna förutsättningar vara klart lönsam jämfört med nuvarande konventionella produktionsmetoder. Övergång till datoranvändning bör därför förberedas genom försöksverksamhet i samarbete med bl. a. statsdepartementen, som producerar propositionerna m. m., samt Allmänna förlaget och andra intressenter. Därvid bör bl. a. frågan om program och maskinutrustning klarläggas och driftsäkerhetsaspekten noga prövas.

Viss försöksverksamhet bör även påbörjas rörande informationsåtervinningssystem i syfte att klarlägga den praktiska användbarheten av existerande sådana och möjligheterna till vidareutveckling av dem. Därvid bör även beaktas möjligheterna till integration med motsvarande verksamhet inom rättsväsendets informationssystem vad gäller ADB av lagtext m. m. samt möjligheterna att komplettera informationsunderlaget även med pressklipp, tidskrifts- och litteraturrecensioner och -referat m. m.

Den förordade försöksverksamheten bör fortgå till dess tillräckligt underlag för beslut i angivna frågor föreligger. Det kan förutses att redovisningen göres i etapper så, att frågan om övergång till ADB-framställning av riksdagstrycket först bringas till sin lösning.

Kostnaderna för den fortsatta utrednings- och försöksverksamheten synes lämpligen liksom hittills böra fördelas mellan riksdagsförvaltningen och statskontoret på så sätt att den förra bestrider utgifter för kommittéarvoden, studieresor o. d., medan statskontoret svarar för kostnaden för egen personal, konsulttjänster och maskintid. Det har därvid förutsatts att för ändamålet får utnyttjas förvaltningskontorets anslag till förvaltningskostnader samt att Kungl. Maj:t lämnar sitt medgivande till statskontorets fortsatta medverkan och ställer härför erforderliga medel, beräknade till ca 200 000 kr. under budgetåret 1970/71, till dess förfogande.

Utredningen föreslår således att

1) försöksverksamhet genomföres syftande till att framtaga ytterligare underlag för beslut om övergång till ADB-framställning av riksdagstrycket

2) försöksverksamhet med informationsåtervinning ur riksdagens eget material inledes

3) kostnaderna för den fortsatta utrednings- och försöksverksamheten bestrides på sätt ovan förordats.

Förteckning över tryckta och otryckta register till riksdagstrycket

Bilaga 1 26

I. Tryckta register

Register	Ingår i riksdags-trycket	Utkommer	Utarbetas av	Utges
A. Till större delar av riksdagstrycket:				
<i>Vårlliggare</i> , över propositioner och motioner i nummerordning med angivande av nummer på utskottsutlåtande och riksdagsskrivelse. Innehåller även en alfabetisk slagordsdel.	x	Ca en månad efter vårsessionen.	Riksdagens upplysningstjänst.	Separat i häftad form. Tillsammans med sak- och personregister i bunden form.
<i>Höstlliggare</i> , dito.	x	Något över en månad efter höstsessionen.	Dito.	Dito.
<i>Sakregister för vårsessionen</i> . Registrerar riksdagens beslut samt förtecknar interpellationer och enkla frågor i nummerordning. Besluten redovisas under uppslagsord i alfabetisk ordning. Till dessa hänvisar ett betydligt större antal hänvisningsord.	—	Ca 4 månader efter vårsessionen.	Dito.	Separat i häftad form.
<i>Sakregister för hela året</i> , dito.	x	Omkring sex månader efter årets slut.	Dito.	Separat i häftad form. Tillsammans med vår- och höstlliggare samt personregister i bunden form.
<i>Personregister</i> , över samtliga riksdagsledamöter under ett år med angivande av namn, titel, hemort, födelseår, partitillhörighet, riksdagsuppdrag, motioner, yttranden, interpellationer och enkla frågor.	x	Omkring ½ år efter årets slut.	Dito.	Separat i häftad form. Tillsammans med höst- och vårlliggare samt sakregister i bunden form.
<i>Tioårsregister</i> , kumulerat sakregister och personregister.	—	1 till 2 år efter tioårsperioden.	Kontrakterad utomstående person mot arvode.	Separat i bunden form.

B. Till mindre delar av riksdagstrycket:

<i>Motionsförteckning</i> , över motioner väckta under allmänna motionstiden i nummerordning med angivande av till vilket utskott de remitterats. Innehåller i likhet med liggarna även en alfabetisk slagordsdel.	—	1 till 2 månader efter allmänna motionstiden.	Riksdagens upplysningstjänst.	Separat i häftad form.
<i>Förteckning i varje häfte av snabbprotokollet</i> över debattämnen samt talare och deras yttranden.	—	1 till 3 dagar efter sammanträdet.	Föreståndaren för snabbprotokollet.	Som en del av varje snabbprotokollshäfte.
<i>Månadssakregister till snabbprotokollet</i> över debatter under den gångna månaden samt över interpellationer och enkla frågor.	—	3 till 7 dagar efter månadens slut.	En stenograf i vardera kammaren.	Som särskilt häfte eller som del av vanligt texthäfte.
<i>Förteckning i varje häfte av det slutliga protokollet</i> över debattämnen, interpellationer och enkla frågor samt över samtliga avgjorda ärenden.	x	Omkring 45 dagar efter sammanträdet.	Stomnotarien inom vardera kammaren (med hjälp av annan kanslipersonal).	Som en del av varje protokollshäfte i häftad och bunden form.
<i>Sakregister för varje utskott</i> för sig, för vår- resp. höstsessionen (med undantag av utrikesutskottet).	x	Varierande tid efter sessionen.	Utskottssekreterarna (inom statsutskottet av annan kanslipersonal).	Som separata häften. Tillsammans med utskottets utlåtanden i bunden form.
<i>Förteckning över varje utskotts utlåtanden</i> (med undantag av utrikes- och statsutskottet) i nummerordning med angivande av datum för behandlingen i utskottet och kamrarna samt riksdagens beslut.	x	Dito.	Dito.	Dito.
<i>Personregister till kommittéer</i> i riksdagsberättelsen.	x	I januari.	Justitiedepartementet.	Som en del av riksdagsberättelsen.
<i>Sakregister till kommittéer</i> i riksdagsberättelsen.	x	Dito.	Kontrakterad person mot arvode på uppdrag av justitiedepartementet.	Dito.

(Utöver här upptagna tryckta register producerar vardera kammaren *föredragningslistor*, första kammaren i kontorsoffset och andra kammaren i boktryck. Andra kammaren producerar även tryckta *listor över enkla frågor*.)

II. Otryckta register

Register	Framställning och förvaring	Framställnings- och uppdateringsfrekvens	Användning	Arkivering, makulering m. m.
A. Till större delar av riksdagstrycket:				
Successivt producerat <i>manus till vår- och höstliggare</i> , i form av för hand kompletterad tryckt motionsförteckning, blanketter och kortlåda, det senare för slagordsdelen i alfabetisk ordning.	Riksdagens upplysnings-tjänst.	Allt efter som riksdagstrycket utkommer.	Inom riksdagens upplysningstjänst.	Sparas ca 2 år, varefter det makuleras.
<i>Manus till sakregistret</i> , i form av blanketter.	Dito.	Varierande tid efter det riksdagstrycket utkommit. Sorteras i bokstavsordning först sedan allt material bearbetats.	Liten, då det inte sorteras i bokstavsordning förrän före tryckningen.	Dito.
<i>Manus till personregistret</i> i bokstavsordning i kortlåda.	Dito.	Varierande tid efter det riksdagstrycket utkommit, till stora delar under vårsessionen följande år.	Inom riksdagens upplysningstjänst.	Dito.
<i>Slagordsregister</i> i alfabetisk ordning i kortlåda.	Förvaltningskontorets 4:e arbetsenhet (tryckeriexpeditionen).	I anslutning till att riksdagstrycket utkommer.	Inom tryckeriexpeditionen vid förfrågningar utifrån eller inom riksdagen per telefon eller vid besök, vid försäljning av riksdagstryck m. m.	Sparas ett år, varefter det makuleras.
B. Till mindre delar av riksdagstrycket:				
<i>Förteckningar</i> i nummerordning på lösa blad i pärmar över <i>motioner och propositioner</i> med angivande av utskottsutlåtandens och riksdagsskrivelsers nummer.	Dito.	Dito.	Dito.	Dito.
<i>Förteckning över propositioner</i> i nummerordning i bundna böcker, med angivande av propositionernas sidantal, överupplagors storlek och tryckeri.	Förvaltningskontorets 4:e arbetsenhet (allmänna detaljen).	Allt efter som propositionerna anmäls per telefon från tryckerierna eller departementen för att få dem numrerade innan de trycks.	Numrering av propositionerna. Vid bestämmande av överupplagor; för bedömning av utskottsutlåtandens upplagestorlek.	Sparas några år efter det sista ingående årets slut.

Förteckning över riksdagsskrivelser i nummerordning i bundna böcker.	Dito.	Allt efter som skrivelserna anmäls från utskotten för att numreras.	Numrering av skrivelserna och kontroll då de skall tryckas.	Dito.
--	-------	---	---	-------

Arbetsförteckningar inom förvaltningskontorets fjärde arbetsenhet:

»Röda boken», förteckning i bundna böcker över riksdagstryckets olika delar rörande nummer (även ev. förslagsnummer), rubrik, ankomsttid för manus, tryckeri, upplagens storlek (även förslagsupplagor), korrigerings- och övertidskostnader.	Förvaltningskontorets 4:e arbetsenhet (allmänna detaljen).	Allt efter som manus och tryck behandlas.	Inom 4:e arbetsenheten vid produktionen av riksdagstrycket och för framställning av förteckning över kommande ärenden i kamrarna. Inom riksdagens upplysningstjänst vid utarbetandet av den tryckta motionsförteckningen.	Dito.
---	--	---	---	-------

»Korrekturläggare», förteckning i bundna böcker över allt riksdagstryck rörande nummer, datum då manus och korrektur skickas till tryckeri resp. skall vara tillbaka, tryckeri, förslagsupplagors storlek, antalet korrektur, häftenas storlek, korrekturläsarnas signatur.	Dito.	Allt efter som manus och korrektur behandlas.	Inom 4:e arbetsenheten vid produktionen av riksdagstrycket.	Dito.
---	-------	---	---	-------

»Bordläggningsläggare», förteckning i bundna böcker över allt riksdagstryck rörande nummer, tryckeri, häftenas storlek, datum för trycklov resp. tid då trycket skall vara bokbindaren till handa, upplagestorlek, förekomst av reservationer och särskilda yttranden i utskottsutlåtanden.	Dito.	Allt efter som trycket behandlas.	Inom 4:e arbetsenheten vid produktionen av riksdagstrycket och för framställning av förteckning över kommande ärenden.	Dito.
---	-------	-----------------------------------	--	-------

(Förvaltningskontorets fjärde arbetsenhet låter även utarbeta stencilerade förteckningar över ärenden, d.v.s. utskottsutlåtanden, som väntas bli behandlade vid kommande arbetsplenum med angivande av utskottsutlåtandets nummer, antal sidor, sammanfattande ämnesbeskrivning, proposition och motion behandlad i utlåtandet samt förekomst av motiverade och blanka reservationer och särskilda yttranden.)

Enkät rörande registren till riksdagstrycket

I december 1969 gjordes en enkät bland riksdagsledamöterna, vissa riksdagstjänstemän, sekreterare vid partiernas riksdagskanslier samt några bibliotek i Stockholm rörande användningen av de större riksdagsregistren, dvs. sakregistret, liggaren, personregistret och utskottsregistren. För att underlätta besvarandet av enkäten utsändes en särskild frågeblankett till riksdagsledamöterna. Övriga tillfrågade har kontaktats per telefon. På svarsblanketten gavs fyra alternativ för användningen av respektive register under sessionstid; nämligen att den svarande 1) aldrig använder registret, 2) använder det någon gång per månad, 3) minst en gång per vecka eller 4) dagligen. För icke-sessionstid gavs två alternativ, 1) aldrig eller sällan eller 2) ofta. Ett tredje mellanalternativ hade antagligen behövts i det senare fallet att döma av smärre kommentarer till valet av alternativ.

En sammanfattning av riksdagsregistrens användningsfrekvens bland olika användarkategorier lämnas nedan.

	Riksdags- ledamöter	Kammar- kanslierna	Utskotts- kanslierna	Tryckeriexp.	Partikan- slierna
Sakregister	× ×	× ×	× ×	× × ×	× ×
Liggare	×	×	×	× ×	× ×
Personregister	×			× ×	×
Utskottsregister			× ×	×	
Egna register eller förteckningar		× × ×		× × ×	× ×

- × × × Registret är mycket frekvent
- × × Registret är frekvent
- × Registret är mindre frekvent
- Registret används sällan eller aldrig

Riksdagsledamöter

Av riksdagens 384 ledamöter har 127 lämnat svar på enkäten. Av dessa svar är en del ofullständiga och endast 16 innehåller några extra kommentarer eller förslag. Av de svarande använder så gott som samtliga sakregistret under sessionstid, och av dem närmare en fjärdedel minst en gång per vecka. Under icke-sessionstid är användningsfrekvensen lägre, men närmare en tredjedel uppger dock att sakregistret ofta kommer till användning. Svaren rörande de övriga registren är färre vilket antagligen kan tyda på att dessa register är mindre kända och använda. Över 100 av de svarande uppger dock att de använder liggare och personregister under sessionstid varav

flertalet någon gång per månad. Något under 100 av de svarande använder utskottsregistren.

Riksdagsledamöterna har även tillfrågats om registren fyller deras behov eller om de kan anses vara alltför utförliga, alternativt inte tillräckligt utförliga. 111 riksdagsledamöter anser att registren fyller deras behov och endast 7 har besvarat frågan nekande. 6 ledamöter anser att registren är alltför utförliga och 12 att de inte är tillräckligt utförliga.

Den sista frågan till riksdagsledamöterna gällde om registren är svåra att snabbt hitta i, vilket över $\frac{1}{3}$ av de som besvarat denna fråga ansett.

Svaren från enkäten redovisas nedan på den blankett som använts.

1) I vad mån använder Ni (Markera med kryss el. dyl.)

	Under sessionstid				icke-sessionstid	
	aldrig	någon gång per månad	minst en gång per vecka	dag- ligen	aldrig eller sällan	ofta
a) sakregistret	1	96	29	—	66	40
b) liggaren	13	86	16	—	72	19
c) personregistret	15	93	14	1	72	23
d) utskottsregistren?	21	77	17	—	72	13

	Ja	Nej
2) Motsvarar registren Edra behov eller är de alltför utförliga? inte tillräckligt utförliga?	111	7
Är registren svåra att snabbt hitta i?	6	47
	12	22
	41	70

Kammarkanslierna

Kammarkansliernas mest använda register är de dagligen för hand förda egna liggarna. För att snabbare kunna besvara alla förfrågningar behöver kanslierna även ett kompletterande sakregister till dessa liggare, vilket givetvis även skulle vara till stor hjälp i det inre kansliarbetet. De tryckta registren, närmast sakregister, liggare och personregister, som utkommer först viss tid efter avslutad session respektive år (personregistret), kompletterar de dagsaktuella handskrivna registren och kommer till flitig användning. Sakregister och liggare används flera gånger per vecka — under vissa perioder dagligen — och personregistret flera gånger per månad. Utskottsregistren däremot används mycket sällan i kammarkansliernas arbete. Registren anses inte svåra att använda, men önskemål finns om en ökning av antalet uppslagsord och särskilt antalet hänvisningsord.

Utskottssekreterare

Inom utskottssekretariaten används så gott som uteslutande sakregistret

och det egna utskottsregistret. Någon gång kan liggaren komma till användning främst under tiden innan sakregistret kommit ut, men flera utskottssekreterare anser att liggaren för deras del är fullständigt obehövlig. Det egna utskottsregistret används under sessionstid så gott som dagligen i flera utskott och åtminstone flera gånger per vecka i många av de övriga. Sakregistret används minst en gång per vecka i så gott som alla utskottskanslier. Under icke-sessionstid sker ett omfattande förberedelsearbete inom utskottskanslierna, varför dessa två register används ofta även då. Så gott som samtliga tillfrågade utskottssekreterare anser att de använda registrens omfattning, dvs. det egna utskottsregistret och sakregistret, är tillfredsställande. I stort sett anses registren inte vara svåra att hitta i, men flera har delanmärkningar att göra. Dessa gäller ofta svårigheter att hitta de interpellationer och enkla frågor som berör utskottets intresseområden.

Samtliga tillfrågade utskottssekreterare använder till största delen registren för att gå vidare till riksdagstrycket och nöjer sig således inte med de uppgifter som finns i registren. Man anser dock inte att registrens text av den anledningen skulle kunna minskas. I stället har önskemål om vissa utökningar framförts. Några ser gärna att antalet uppslagsord och hänvisningsord ökar. Ett förslag har framförts att registrera även »viktigare principuttalanden från utskotten, som inte resulterar i direkta hemställanden till riksdagen». Ett annat förslag innebär en ersättning av sakregister och liggare med någon form av integrerat sakregister/liggare. Inom några utskott utarbetas kumulerade register, inom andra uttrycks önskemål om sådana.

De flesta tillfrågade utskottssekreterarna har uttryckt förhoppningar om att registren skall kunna ges ut snabbare än vad som nu är fallet.

Tryckeriexpeditionen

Inom förvaltningskontorets tryckeriexpedition kommer samtliga tryckta register till mycket stor användning vid förfrågningar och försäljning. Sakregister, liggare och personregister används dagligen under sessionstid och ofta även under icke-sessionstid. Utskottsregistren används mera sällan. De tryckta registren måste kompletteras med handskrivna och dagligen förda liggare över motioner och propositioner samt sakregister på maskin- och handskrivna kort. Dessa dagsaktuella register används dagligen — vissa tider på året så gott som oavbrutet.

Partikanslier

Kontakt har tagits med några av sekreterarna vid partiernas riksdagskanslier. Därvid har framgått att de och deras medarbetare använder sakregistret så gott som dagligen. Även liggaren kommer till stor användning, då sak-

registret inte lämnar uppgifter om vem eller vilket parti som väckt en viss motion och inte heller ger någon upplysning om vilket av ett antal motionsnummer under ett uppslagsord som avses med de olika delarna av texten. Partisekreterarna anser sig därför vara betjänta av ett utökad sakregister som sammankopplar text och motionsnummer och åtminstone har partibeteckningar för varje motion. Utskottsregistren används mera sällan och då oftast som ett komplement till sakregistret rörande det senaste årets material. Personregistret tycks inte vara särskilt ofta utnyttjat på partikanslierna.

Inom alla partikanslier kompletteras de tryckta registren till riksdagsstrycket med egna register och förteckningar, oftast stencilerade. Det vanligaste komplementet är listor över motioner väckta av partimedlemmar under allmänna motionstiden, men även utförligare förteckningar med sammandrag av motioners innehåll och noteringar om interpellationer och enkla frågor förekommer. I ett fall trycks listan över motioner under allmänna motionstiden.

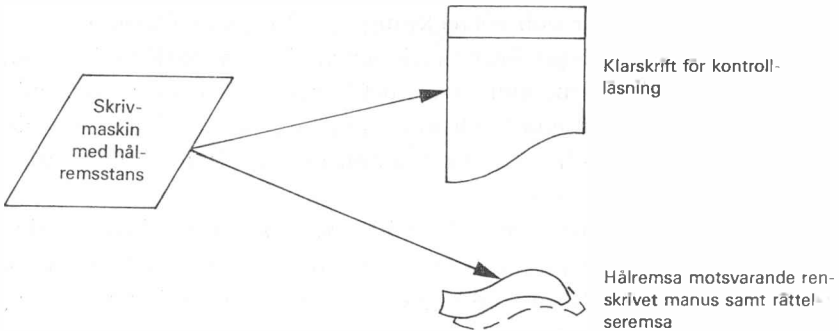
Inom partikanslierna anses registren inte vara svåra att hitta i, förutsatt att den personal som använder dem är rutinerad. En utökning av antalet uppslags- och hänvisningsord i sakregistret skulle enligt många mening underlätta arbetet.

Bibliotek

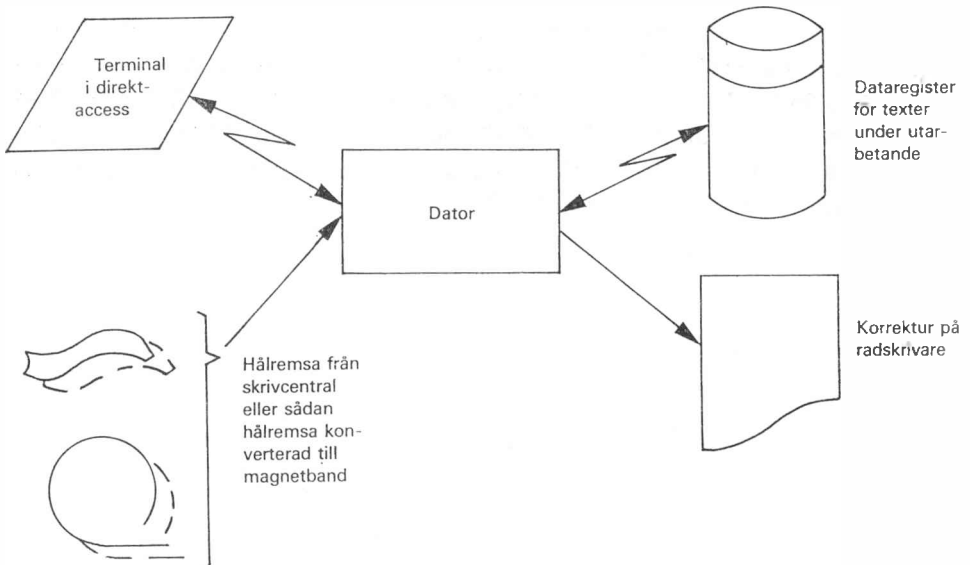
Några bibliotek inom Stockholm har kontaktats för att försöka få några synpunkter på registren från personer som inte dagligen arbetar med riksdagstryck. De tillfrågade bibliotekarierna har uttryckt stor tillfredsställelse med registren till riksdagstrycket, speciellt sakregistret. De anser att även ovana låntagare bör kunna använda dem utan onormalt besvär, efter längre eller kortare undervisning från bibliotekspersonalens sida. Några önskemål om förändringar har inte uttryckts, i stället har farhågor för att förändringar kan komma att innebära försämringar framförts. Från ett bibliotek har ett starkt önskemål framförts om att sakregistret skulle kompletteras med SFS-nummer i förekommande fall.

Systemskiss för riksdagens informationssystem

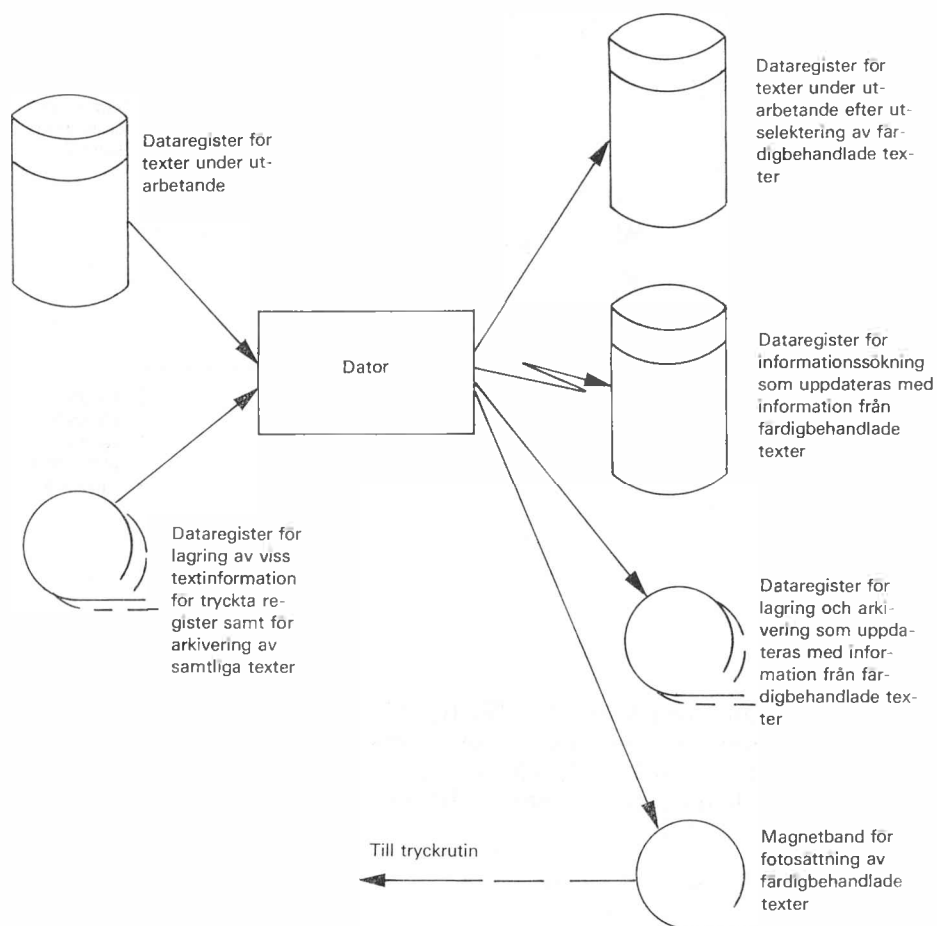
Moment I. Renskrivning av manus i skrivcentral med samtidig framställning av klarskrift och hålremsa. Klarskriften kontrolläses och varje rad som innehåller fel skrivs om och registreras på rättelseremsa.



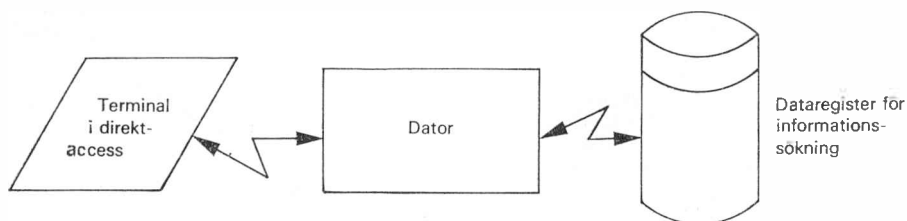
Moment II. Textbehandling med införande av korrigeringar, ombrytning av texten till radlängd motsvarande färdigt tryck, uppläggning av behandlad text i ett dataregister för s. k. direktaccess samt utskrift av korrektur på radskrivare.



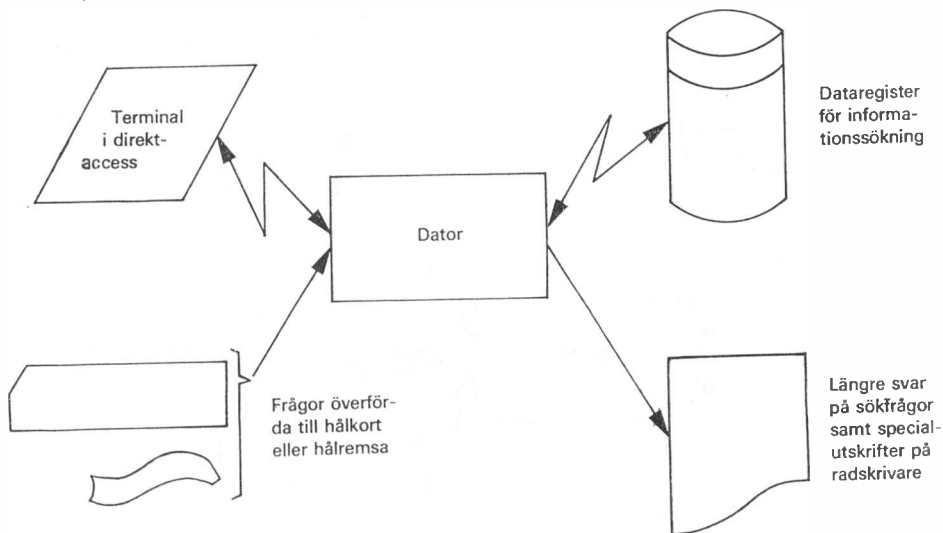
Moment III. Utselektering av färdigbehandlade texter, vilka överförs till magnetband för fotosättning och läggs upp i dataregister för informationsbehandling och sådana för arkivering av samtliga texter i sin helhet.



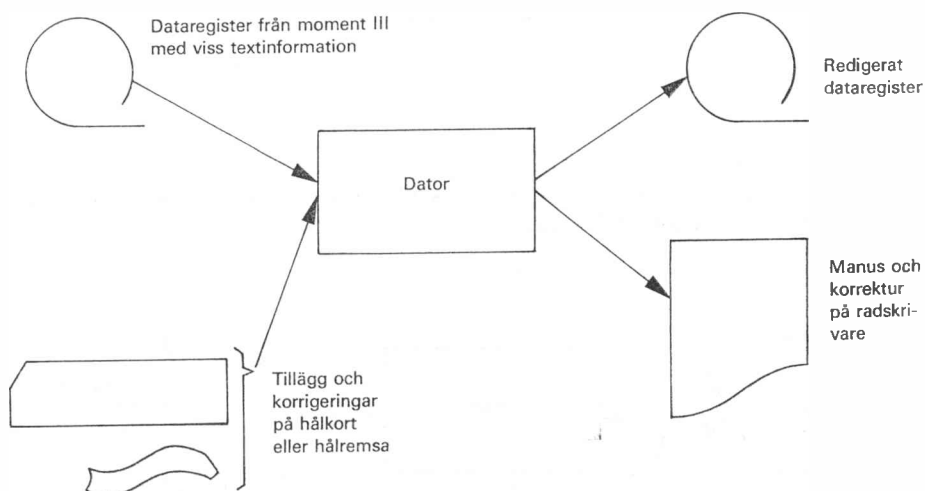
Moment IV. Processinformation inmatas via terminal och uppdaterar dataregister för informationssökning.



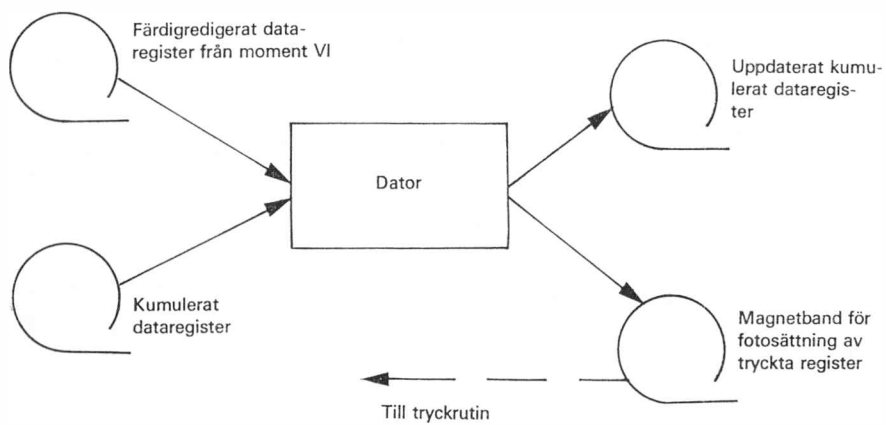
Moment V. Informationssökning sker antingen från terminal i direktaccess (s. k. sökning on-line) eller genom registrering av frågor på hålkort eller hålremsa som bearbetas vid vissa förutbestämda tidpunkter (s. k. sökning off-line).



Moment VI. Manus och korrektur till tryckta register utarbetas maskinellt från den specialinformation som utselektas för detta ändamål i moment III. Eventuella tillägg och redigeringar registreras på hålkort och hålkort, varefter magnetbandet från moment III korrigeras och nya korrekturutskrifters görs på radskrivare.



Moment VII. Det i moment VI färdigredigerade dataregistret överförs till magnetband för fotosättning och uppdaterar dataregister för kumulering av tryckta register.



Exempel 1, jämföres med bilaga 5 exempel 1.

Statsutskottets utlåtande nr 8 år 1969

SU 1969:8

Nr 8

Statsutskottets utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1969/70 inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

(2:a avd.)

DRIFTBUDGETEN

ÅTTONDE HUVUDTITELN

Utbildningsdepartementet m.m.

1. Utbildningsdepartementet m.fl. anslag. Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts i propositionen nr 1, bilaga 10, framlagda förslag (punkterna A 1-A 3, s. 13-14 i utdrag av statsrådsprotokollet över utbildningsärenden för den 3 januari 1969) och hemställer

att riksdagen för budgetåret 1969/70 anvisar

1. till Utbildningsdepartementet ett förslagsanslag av 8 734 000 kr.,
2. till Kommittéer m.m. ett reservationsanslag av 12 200 000 kr.,
3. till Extra utgifter ett reservationsanslag av 500 000 kr.

Allmänna kultur- och bildningsändamål

Högre konstnärlig utbildning

2. Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan: Utbildningskostnader. Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag (punkt B 55, s. 141-143) och hemställer

att riksdagen till Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan: Utbildningskostnader för budgetåret 1969/70 anvisar ett förslagsanslag av 2 678 000 kr.

3. Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan: Undervisningsmateriel m.m. Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag (punkt B 56, s. 143) och hemställer

att riksdagen till Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan: Undervisningsmateriel m.m. för budgetåret 1969/70 anvisar ett reservationsanslag av 405 000 kr.

Exempel 2, jämföres med bilaga 5 exempel 2.

SU 1969:47

2

Utskottet

Den i propositionen föreslagna omorganisationen av det iberio-amerikanska institutet i Stockholm innebär att detta får ställning som ett fristående statligt institut med verksamheten inriktad främst på utbildning, information, dokumentation och forskning om kultur- och samhällsutvecklingen i de latinamerikanska länderna. Institutet skall också, liksom hittills, medverka till ekonomiska och allmänkulturella kontakter med Latinamerika och stimulera studiet av de iberio-amerikanska ländernas språk.

I motionen II:1055 framhålles att omorganisationen fyller ett i högsta grad angeläget behov. Enligt motionärerna synes dock inte de personella resurser, som ställs till institutets förfogande, stå i rimlig relation till målsättningen för verksamheten. De påpekar att föreståndaren ensam skall svara för såväl utbildnings- och informationsverksamhet som forskning och allt administrativt arbete. De föreslår därför att en tjänst som administrativ sekreterare inrättas vid institutet.

Utskottet, som med tillfredsställelse konstaterar den förbättring som omorganisationen innebär, får med anledning av det i motionen II:1055 framställda yrkandet uttala att man, om de administrativa arbetsuppgif-

terna för föreståndaren blir för betungande och om utvecklingen i övrigt visar att en personalförstärkning behövs, framdeles bör överväga en dylik. Den i propositionen föreslagna organisationen bör emellertid enligt utskottets mening för närvarande godtagas. Utskottet, som funnit det vara värdefullt att institutet i propositionen förutsättes kunna utnyttjas i nordiskt samarbete, tillstyrker alltså Kungl. Maj:ts förslag och hemställer att riksdagen

1. godkänner att iberio-amerikanska institutet i Stockholm i enlighet med vad i statsrådsprotokollet anförts den 1 juli 1969 omorganiseras till ett fristående statligt institut,
2. till Ibero-amerikanska institutet i Stockholm för budgetåret 1969/70 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 1 000 kr.,
3. avslår motionen II:1055.

Stockholm den 15 april 1969

På statsutskottets vägnar
GÖSTA BOHMAN

Vid ärendets slutbehandling inom utskottet har närvarit

Statsutskottets utlåtande nr 8 år 1969

SU 1969: 8

Nr 8

Statsutskottets utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1969/70 inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

(2:a avd.)

DRIFTBUDGETEN

ATTONDE HUVUDTITELN

Utbildningsdepartementet m. m.

1. **Utbildningsdepartementet m. fl. anslag.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts i propositionen nr 1, bilaga 10, framlagda förslag (punkterna A 1–A 3, s. 13–14 i utdrag av statsrådsprotokollet över utbildningsärenden för den 3 januari 1969) och hemställer

att riksdagen för budgetåret 1969/70 anvisar

1. till *Utbildningsdepartementet* ett förslagsanslag av 8 734 000 kr.,
2. till *Kommittéer m. m.* ett reservationsanslag av 12 200 000 kr.,
3. till *Extra utgifter* ett reservationsanslag av 500 000 kr.

Allmänna kultur- och bildningsändamål

Högre konstnärlig utbildning

2. **Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan: Utbildningskostnader.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag (punkt B 55, s. 141–143) och hemställer

att riksdagen till *Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan: Utbildningskostnader* för budgetåret 1969/70 anvisar ett förslagsanslag av 2 678 000 kr.

3. **Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan: Undervisningsmateriel m. m.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag (punkt B 56, s. 143) och hemställer

att riksdagen till *Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan: Undervisningsmateriel m. m.* för budgetåret 1969/70 anvisar ett reservationsanslag av 405 000 kr.

Utskottet

Den i propositionen föreslagna omorganisationen av det ibero-amerikanska institutet i Stockholm innebär att detta får ställning som ett fristående statligt institut med verksamheten inriktad främst på utbildning, information, dokumentation och forskning om kultur- och samhällsutvecklingen i de latinamerikanska länderna. Institutet skall också, liksom hittills, medverka till ekonomiska och allmänkulturella kontakter med Latinamerika och stimulera studiet av de ibero-amerikanska ländernas språk.

I motionen II: 1055 framhålles att omorganisationen fyller ett i högsta grad angeläget behov. Enligt motionärerna synes dock inte de personella resurser, som ställs till institutets förfogande, stå i rimlig relation till målsättningen för verksamheten. De påpekar att föreståndaren ensam skall svara för såväl utbildnings- och informationsverksamhet som forskning och allt administrativt arbete. De föreslår därför att en tjänst som administrativ sekreterare inrättas vid institutet.

Utskottet, som med tillfredsställelse konstaterar den förbättring som omorganisationen innebär, får med anledning av det i motionen II: 1055 framställda yrkandet uttala att man, om de administrativa arbetsuppgifterna för föreståndaren blir för betungande och om utvecklingen i övrigt visar att en personalförstärkning behövs, framdeles bör överväga en dylik. Den i propositionen föreslagna organisationen bör emellertid enligt utskottets mening för närvarande godtagas. Utskottet, som funnit det vara värdefullt att institutet i propositionen förutsättes kunna utnyttjas i nordiskt samarbete, tillstyrker alltså Kungl. Maj:ts förslag och hemställer att riksdagen

1. godkänner att ibero-amerikanska institutet i Stockholm i enlighet med vad i statsrådsprotokollet anförts den 1 juli 1969 omorganiseras till ett fristående statligt institut,
2. till *Ibero-amerikanska institutet i Stockholm* för budgetåret 1969/70 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 1 000 kr.,
3. avslår motionen II: 1055.

Stockholm den 15 april 1969

På statsutskottets vägnar
GÖSTA BOHMAN

Vid ärendets slutbehandling inom utskottet har närvarit

Preliminär aktivitetsplan

